

2-76.

3360 50 333

САНКТ-ПЕТЕРБУРГСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ
167

Голос

№ 19-20

1924

შ ი ნ ა რ ს ი:

ვ. ბახტაძე — გამოკვების და წინსვლის 7 წელი.
ლენინი ოქტომბრის წინა დღეებში. ლენინის წე-
ლიები.

არჩ. რუხაძე — ოქტომბერი და ჩვენი ეკონომიკა.
ფგვ. ბარბიე — კერპი, თარგ. ე. გაფრინდაშვილის.
ვალერი ბრიუსოვი — თეთრი მერანი, თარგ. ვ. გა-
ფრინდაშვილის.

რად. გვეტაძე — ქალი ყვეის ფერი პორტრეტით.
მ. ვოლოშინი — მაღამ დე — დამბალის თავი.

შ. ქიქოძე.
ს. შანშიაშვილი — Lisis poetik.

გრ. ლალ რობაქიძე — ანატოლ ღრანს.

პოლ გუელლ — აკადემიური, ვიზიტები (თარგ.
იორგი ლეონიძის).

ვალერიან გაფრინდაშვილი — ვალერი ბრიუსოვი.

გ. ქუჩიშვილი — მოგონება სოფელზე.

მკ. მესხი — ყაზბეგთან.

გეროის ლიტერატურის ქრონაჟი. პორტრეტები.
შ. ქეკელიძის ნახატები და ილუსტრაციები.

რედაქციისაგან:

ტექნიკურ მიზეზების გამო შემდეგ ნომრისთვის (№ 21)
გადაიღო შემდეგი მასალები:

სანდრო შანშიაშვილი — მათრახის პანაშვილი
(დრამა).

მიხ. აღმაშვილი — „შურისმაძიებელი“ (მოთხრობა).

გიორგი ლეონიძე — ოდა შემოდგომას (ლექსი).

დ. ლ — ელი — მოკონიერები ლენინზე.

დიმიტრი ყაზბეგი — „მავნე სულელები“.

ევნატე იოსელიანი — ყაზბეგის ავტორობის საკითხი.

ი. ასლანიშვილი — მთიულეთში.

მესხეთ-ჯავახეთის ტიპები — (ილუსტრაცია).

ამა წლის 7 ნოემბრიდან ქ. ქუთაისში

გამოდის უოკალდღიური გაზეთი

„წითელი პარსკვლავი“

ორგანო მე-2 ქართული დივიზიის პო-
ლიტ-განყოფილებისა და ს. კ. პ. ქუ-
თაისის სამხარო კომიტეტისა: გაზეთი
ღირს თვიურად 70 კ., ცალკე ნომერი 3 კ.

რედაქციისა და კონტორის მისამართა:

ქ. ქუთაისი რ. ლიუქსემბურგის ქუჩა, სამ-
ხედრო სტამბის შენობა.

ვ. ბახტაძე

სარედაქციო კვლევა: კ. გორდელაძე

ა. ნადირაძე

რ-76.

სკიშპ

ოკავიკიშული სახსარბკრ-სალიბარბარო შუარალი

განცადების ტარიფი:		ხელის მოწერა:		რედაქციის მისამართი:
ერთი გვრდი	150 მ.	ერთი წლით	10 მან.	ტრუსთავლის პტ. № 22.
ნახევარი გვრდი	75 მ.	სამი თვით	3	კონტორის მისამართი:
მოდთსედი გვრდი	50 მ.	ცალკე ნომერი ყველგან	50 კ.	განათლების სახ. კომისარიატი, საბელ- გამი, ლორის-მელის ქ. № 5, მიიღება ხელის მოწერა დილის 8-2 ს.

№ 19-20

პარასკევი, 7 ნოემბერი, 1924 წ. (25 ოქტომბერი)

№ 19-20

გამარჯვების და წინსვლის 7 წელი.

1917 წლის ოქტომბერში ამოვარდნილ გრიგალით დაშინებულნი და დამფრთხალნი—ხნოვანობითაც და სისხლით საკმაოდ მეტიდ მოძველებული ლიდერები წვრილი ჭურჭელისა—ენა მოჩვევით, მაგრამ კარგად მისახვედრათ წინასწარმეტყველებდნენ: ლენინის გამარჯვება 7 დღის ვადის არის, ამ ხნის შემდეგ ის დაეცემა ისევე, როგორც გაიმარჯვა.

ნ. ჟორდანიას, რომელიც საესებით მომხრე იყო ასეთი „მეცნიერულ-მარქსისტული ანალიზის“ ოქტომბერში მომხდარი ამბებისა და მათი ბოლოსი—უმატებდა შეცოდებითაც და ირონიით: გამარჯვების დაკარგვასთან ერთად ლენინი თავის თავსაც წააგებს.

გავიდნენ დღეები, კვირები, თვეები, წლებიც. 7 დღეს, შვიდი კვირა მოჟდა, მას 7 თვე... დღეს კი ჩვენ მოწამენი ვართ იმ უდიდესი წონის, საკაცობრიო მნიშვნელობის მქონე ფაქტის, რომელსაც ჩვენ შეგვეუღნი და შესისლბორცებულნი ოქტომბრის გამარჯვებას უბრა-

ლოთ ვეძახით: 7 წელი პროლეტარული რევოლუციის გამარჯვებისა!

როგორი საცოდავნი, შესაბრაღისნი არიან დღეს ყველა ეს კერესკები, ჟორდანიები, ჩერნოვები და მათი ძმანი და მოყვარენი—თავისი „მეცნიერული“ წინასწარმეტყველებებით, პროგნოზებით, ანალიზებით და კიდევ ვინ იქნის რა და რით გამართლებულ სიძულვილით ოქტომბრის რევოლუციისადმი—ამ მსოფლიო მნიშვნელობის ფაქტის წინაშე? 7 წელი პროლეტარული რევოლუციის არსებობისა, ბრძოლებისა და გამარჯვებისა.

მხოლოდ ისტორიის მიერ საბოლოოდ განწირულ დივერტატებს და კრეტინებს—თუ ვინღ მეცნიერების დიპლომებითაც—შეუძლიათ დღეს სთქვან და გაიმეორონ ის, რასაც ისინი ან მათი თანამოაზრენი გავერიოდნენ და წინასწარმეტყველებდნენ დადის რიხით და დაკნინებით—7 წლის წინათ: ოქტომბრის რევოლუციის უნიადაგობის, უსაფუძვლობის და მისი სულ მალე—7 დღე,

7 კვირა მაქსიმუმი—დალუპების შესახებ. მხოლოდ საბოლოოდ განწირულ დეგენერატებს და კრეტინებს ვიშვორებთ მუშლითა მსგავსი რაიმე განიშვორონ ან მიიღონ დღეს 7 წლის თავზე სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვებისა. დავა ბოლშევიზმსა და მენშევიზმს შორის უკვე გადაჭრილია და გადაწყვეტილი, ოქტომბრის რევოლუციის წინააღმდეგ მიმართულ ბრძოლებში ამ 7 წლის გასწვრივ—წერილი ბურჟუაზიის იდეოლოგია: რეფორმისმის, მსოფლიო მენშევიზმის სახით საბოლოოდ ჩამოშორდა, ყველა ძველებით, რომლებითაც იგი ოდესღაც უკავშირდებოდა პროლეტარულ რევოლუციის გასამარჯვებელ მოძრაობას—მოწყდა რევოლუციონურ მარქსიზმს და მის განხორციელებას ცხოვრებაში: პროლეტარიატის დიქტატორის აუცილებლობისა სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვებისათვის.

როგორც პარტია კაპიტალის წინააღმდეგ ბრძოლაში ჩაბმული კლასიურად შეგნებული პროლეტარიატისა მენშევიზმი უკვე არ არსებობს. კომუნისტურმა პარტიამ ეს პოზიციები საბოლოოდ დაიკაფო. მართალია, მენშევიზმი ნაწილი ევროპის და ამერიკის მუშათა კლასისა ჯერ კიდევ მიუყვება მენშევიზმს—მიღის მის მიერ ნაკარნახევ გზით—მაგრამ ეს გზა არის არა გზა კაპიტალის წინააღმდეგ მიმართული ბრძოლებისა, სოციალისტური წყობილების გამარჯვებისა და პროლეტარიატის საბოლოოდ განთავისუფლებისა, არამედ ეს არის გზა: კაპიტალიზმ შეთანხმებისა, ბურჟუაზიის შერყეული წესწყობილების გამაგრებისა, შეკეთებისა და გადაჩენისა ამ შედეგისაგან, რომელსაც აწარმოებს მუშათა კლასის შეგნებული ნაწილი კომუნისტური ინტერნაციონალის მეთაურობით. და მდინარე, რამდენადაც რეფორმისმის და მენშევიზმის გაგლეჩის ქვეშ მყოფი ნაწილი მუშათა კლასისათვის თავის თავს იტყვის და სწარბს, როგორც „მესაფლავეს კაპიტალიზმის“, იგი ანებებს თავს მენშევიზმის და რეფორმისმის ნაწილებს გზას და იკავებს იმ პოზიციებს, რომლებსაგან ბურჟუაზიასთან შეიძლება იქონიო დამოკიდებულება არა შეთანხმების და რეგულების, არამედ ბრძოლისა, შეტევისა და, როდესაც დრო დადგება, იარაღით ხელში მისი კისერის მოტებისა...

პოზიციები მენშევიზმისა და კომუნისმისა უკვე საბოლოოდ ნათელი და გარკვეულია. 7 წლის თავზე მუშათა კლასის რუსეთში გამარჯვებისა—ჩვენ შეგვიძლია ვთქვათ: მთელ მსოფლიოში ყველგან კომუნისტურმა პარტიებმა განკეთდა და საბოლოოდ დაიკაფეს პროლეტარიატის ბრძოლისუფლებისა ერთად ერთი და ისტორიულად გამართლებული პოზიციები კლასთა ბრძოლისა და პროლეტარული რევოლუციის აუცილებელი მოხდენისა სოციალისმის გასამარჯვებლად...—პროლეტარიატს დღეს უკვე ყავს თავისი ინტერესების დამცველი, ნამდვილი, მებრძოლი პარტიები, ორგანიზაციული და პროგრამული დაზოგადებული—ეს უდიდესი გამარჯვება და უდიდესი მოწყვეტა. ტყუილად წუწუნებენ ზოგიერთი კოტა კომის მსგავს მატერიალისგან შემდგარი „მემარცხენი“ რევოლუციის საქმე განწირულია, კაპიტალიზმს უკვე გამარჯვება, პროლეტარიატის სიძინა. სწორედ რომ ამ მოწყურებულ რევოლუციონერების საქმეა განწირული, თორემ რევოლუცია წინ მიდის იშვლივ. ორმაგდებია—მეთაური მის უკვე ყავს

კომუნისტური პარტიების სახით. სწორედ რომ ამ უბედურეებს სძინავთ, თორემ პროლეტარიატს ამაოდ ფხიბლათ არის, რომ ხელსაყრელ დროისათვის ისეთი წიხლი ჰქვას გაბატონებული კლასების ტახტს, რომ იგი ყირამალა წაიქცეს... ჩვენ ვურჩევდით მოწყურებულ რევოლუციონერებს—თქვენც ფხიზლად იყავით თორემ ვაი, თუ ქვეშ მოყვით ბურჟუაზიის წაქცეულ ტახტს...

მართალია და ამის ჩვენ არც ემაღლებით—ტუმა მსოფლიო რევოლუციის განვითარების ისე ჩქარა არ მიდის, როგორც ეს ჩვენ ოქტომბრის რევოლუციის პირველ დღეებში ვგეგმავ... მაგრამ საერთო სულა და ამ სულის კანონები იკავია რაიც ოქტომბერმა გვაჩვენა და მოგვიჩაზა 1917 წ.

მსოფლიო რევოლუციის გამარჯვების დაგვიანებით, რასაკვირველია, უდიდესი რთულდება საბჭოთა რესპუბლიკების არსებობის შენარჩუნება და მათი სოციალისტური ნიდაღზე შენება... ამ მხრივ როგორი მდგომარეობაა 7 წლის თავზე? ვადაჭრით შეიძლება ითქვას, ამაში ვერაფერ ვერ დაინახავს რაიმე გადამეტებას—არასდროს ამ 7 წლის განმავლობაში საბჭოთა რესპუბლიკების მდგომარეობა საგარეო და შინაური არ ყოფილა ისეთი მტკიცე, მაგარი და ყოველ მხრივ ურყევი, როგორც ახლა... მინშევიზმიდან მიღწევილი სამეურნეო ფრონტზე, რომლებიც საბოლოოდ აჭარწყლებდნენ მტკიცე პოლეტარიატის უძღურებისა აღმშენებლობით საქმეებში—ევროპის მიერ ხელის აღება ბლოკად—ინტერვენციის საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ—რამაც გააღიო თვით საფრანგეთის შეუიკავებლობის ყინვა... ყოველივე ეს ნათლად, სამანამო სიმარტყელად და ყველასათვის გასაგებად მოწმობენ იმ უდავო მზავს—ბეგრისათვის შეიძლება არც ისე გასახარს—რომ 7 წლის თავზე პროლეტარიატის გამარჯვებისა საბჭოთა რესპუბლიკებში წარმოადგენენ ურყევე და უძლეე ციხის მსოფლიო მეშაო კლასისა...

ცხადია, ყოველივე ეს იმას სულაც არ ნიშნავს—რომ ოქტომბერი 7 წლის წინათ დაწყებულმა საქმემ საბოლოოდ გაიმარჯვა, რომ ყველა დაბრკოლებანი უკვე ძლეულია, რომ სავალი გზა წინ ვარდ-იათი არის მოყენილი... არა! პირიქით! გადამწყვეტი ბრძოლები ჯერ კიდევ მომავალში ინახებინა... გენერალური შეტაკება შრომისა და კაპიტალისა—ჯერ კიდევ ხელისაღმდეგ დღეს ეკუთვნის... ამიტომ საბჭოთა რესპუბლიკების წინასაღმი გზებზე ნარ-ეკლათ არის მოცული და მზავად დაბრკოლებებით გადნაღლართული... თავის მოტყუება და თვალის წინ ფარდის ჩამოშვება ოქტომბრის ატარის პარტიას არ სჩვეია. უდიდეს მიღწეებთან და გამარჯვებებთან ერთად ჩვენ გზედავთ აგრეთვე უდიდეს დაბრკოლებებს და მთელ სიკაცებს მომავალ ბრძოლისა... წარსული შეიძლე წელი თავდებია იმის, რომ მომავალი ჩვენი იქნება... ისტორიამ უკვე სჩვეა თავისი უკანასკნელი სიტყვა—გამარჯვება ეკუთვნის პროლეტარიატს.

და ეს იქნება კაპიტალიზმის გამარჯვება—რადგან ეს იქნება გამარჯვება ყველა დაიარაღული კლასებისა და ყველა დაიარაღული ერების.

როგორც ყოველთვის: წელ-გამართლენი, ყოველივე შიშის და გულვატეხილობის გარეშე, მკოდნენი ჩვენი გამარჯვების აუცილებლობის—ჩვენ ვეგებებით ახალ მე-8 წელს ოქტომბერში მომხდარი გამარჯვებისა...

ოქტომბრის ბელადები

ამხ. ურიცკი.

ამხ. სვერდლოვი.

ლენინი ოქტომბრის წინა დღეებში.

გამოსათხოვარი წერილი შვეიცარიის მუშებს.

ამხანაგო შვეიცარიის მუშებო!

რუსეთში გამგზავრების წინ, რევოლუციონერ-ინტერნაციონალისტური მუშაობის გასაგრძელებლად ჩვენს სამშობლოში, ჩვენ, წევრები რ. ს. დ. შ. პ., რომელიც გაერთიანებულია ცენტრალური კომიტეტით, რითაც ის განიჩევა იმავე სახელწოდების მატარებელ, მაგრამ „საორგანიზაციო კომიტეტით“ გაერთიანებულ მეორე პარტიისაგან, გიძღვნი თქვენ მძურ სალამს და ამხანაგურ მადლობას ემოგრანტებისადმი ამხანაგური დამოკიდებულების გამო.

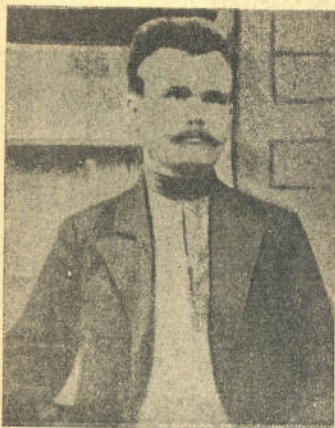
თუ აშკარა სოციალ-პატრიოტები და ოპორტუნისტები, შვეიცარიელი გრიუტლიანები, რომლებიც, ისე როგორც ყველა ქვეყნების სოციალ-პატრიოტები, პროლეტარიატის ბანაკიდან ბურჟუაზიის ბანაკში გადავიდნენ, თუ ეს ხალხი აშკარად გიწვევდათ თქვენ შვეიცარიის მუშათა მოძრაობაზე უცხოელების მიერებული გავლენის წინააღმდეგ საბრძოლველად,—თუ ფარული სოციალ-პატრიოტები და ოპორტუნისტები, რომლებიც შვეიცარიის სოციალისტური პარტიის ბელადებში უმარგესობას შეადგენენ, ფარული ფორმით იმავე პოლიტიკას ატარებდნენ,—მაშინ ჩვენ უნდა განვაცხადოთ, რომ ინტერნაციონალისტურ თვალსაზრისზე მდგომ შვეიცარიის რევოლუციონერ სოციალისტურ მუშების მხრივ, ჩვენ ვხვდებით მხრვალე თანგრძნობას და დიდ სარგებლობას ვნახულობდით მათთან ამხანაგურ გაწყობილობაში.

ჩვენ, ყოველივს ფრთხილად ვიკეოდიტ შვეიცარიის მოძრაობის ისეთ საკითხებში გამოსვლის დროს, რომელთა გასაცნობად საჭიროა ბანგრძლივი მუშაობა ადგილობრივ მოძრაობაში. მაგრამ ჩვენს შორის ისინი,

რომლებიც, რიცხვით არა უმეტეს 10—15 კაცისა, შვეიცარიის მუშათა პარტიის წევრები იყვნენ, თავის მოვალეობად სთვლიდნენ, რომ საერთაშორისო, სოციალისტური მოძრაობის საერთო და ძირითად საკითხებში, დაცვით ჩვენი თვალსაზრისი, „კომმუნალდის მემარცხენის“ თვალსაზრისი, გადაპრით ებრძოლით, არა თუ სოციალ-პატრიოტების, არამედ მგრედწოდებული „ცენტრის“ წინააღმდეგ, რომელსაც ეკუთვნის რ. გრიმში, ფ. შნიდერი, ი. შპიდტი და სხ. შვეიცარიაში, კალტსკი, პაპე, „არბეიტერ-გემეინშაფტი“ გერმანიაში, ლონგე, პრესმანი და სხ. საფრანგეთში, სნოლდენი, რამზეი მაქ-დონალდი და სხ. ინგლისში, ტურატი, ტრევსი და მათი მეგობრები იტალიაში, ზემოაღნიშნული „საერთაშორისო კომიტეტი“ (აქსელროდი, მარტოვი, ჩხიძე, სკობლევი და სხ.) რუსეთში.

ჩვენ სოლიდარულად ვმუშაობდით შვეიცარიის იმ რევოლუციონერ სოციალ-დემოკრატებთან, რომლებიც ნაწილობრივ ეურნალ ფრეიე იუგენდის“ გარშემო იკრიბებოდნენ, რომლებიც აღგენდნენ და აგრეცლებდნენ რეფერენდუმის მოტივებს (გერმანულ და ფრანგულ ენაზე), სადაც წამოყენებული იყო 1917 წლის აპრილში პარტიული ყრილობის მოწვევის მოთხოვნები, რომლებსაც შეჰქონდათ ციურისის საკანტონო ყრილობაზე Toss-ში ახალგაზრდებისა და „მემარცხენეთა“ რეზოლიუცია ომის საკითხის გამო, რომლებმაც გამოცეს და გაავრცელეს 1917 წლის მარტში ფრანგული შვეიცარიის ზოგიერთ ნაწილებში ფურცელი ფრანგულ და გერმანულ ენებზე „ჩვენი საზოგადოებები“ და სხ.

ჩვენ ვუზახვნიტ მძურ სალამს ამ ამხანაგებს, რომ-

მუშა კალაშნიკი

ლებთანაც ჩვენ ხელი-ხელს ჩაიკიდებელი ვმუშაობდით, როგორც თანამაზრდნი.

ჩვენ არავითარი ეჭვი არ გვეპარებოდა და არ გვეპარება იმაში, რომ ინგლისის იმპერიალისტური მთავრობა არავითარ შემთხვევაში არ გაუშვებს რუსეთში რუს ინტერნაციონალისტებს, რომლებიც შეურიგებელი მოწინააღმდეგენი არიან რუსეთის მიერ იმპერიალისტური ომის გაგრძელებისა.

ამასთან დაკავშირებით ჩვენ მოკლედ უნდა შევჩერდეთ იმაზე, თუ როგორ გვექმნის ჩვენ რუსეთის რევოლუციის ამოცანები, ჩვენ მთი უმეტეს აუცილებელ საკითხებად ესთვლით ამას, რომ შევიცარიის მუშების საშუალებით ჩვენ შეგვიძლია მივმართოთ, და უნდა მივმართოთ კიდევაც, გერმანულ, ფრანგ, იტალიურ მუშებს, რომლებიც იმავე ენებზე ლაპარაკობენ, რა ენებზედაც ლაპარაკობს შედარებით ყველაზე მეტი პოლიტიკური თავისუფლების მქონე შევიცარიის მოსახლეობა.

ჩვენ უაქველად ვიცავთ ისევ იმ განცხადებას, რომელიც გაავრცელეთ ტრენკაში გამოცემულ ჩვენი პარტიის ცენტრალურ ორგანოში, გაზეთ „სოციალ-დემოკრატის“ 1915 წლის 13 ოქტომბრის 47 №-ში. ჩვენ განვაცხადეთ იქ, რომ, თუ რუსეთში რევოლუციამ გაიმარჯვა და ხელისუფლება ისეთ **რესპუბლიკანური** მთავრობის ხელში გადავიდა, რომელიც მოისურვებს იმპერიალისტური ომის გაგრძელებას კონსტანტინოპოლის, სომხეთის, გალიციის და სხვა ასეთის ხელში ჩასაგდებად, მაშინ ჩვენ ვიქნებით თავგამოდებული მოწინააღმდეგენი ასეთი მთავრობისა, ჩვენ გავილაშქრებთ **ახეთ** ომში „სამშობლოს დაცვის“ წინააღმდეგ.

დავდა დაახლოვებით ასეთი შემთხვევა. რუსეთის ახალი მთავრობა, რომელიც მოლაპარაკებას აწარმოებდა ნიკოლს მეორეს მხასთან რუსეთში მონარქიის აღდგენის შესახებ, და რომელიც მთავარი, გადამწყვეტი პოსტები **მონარქისტ** ლევისა და გუტკის ეკუთვნოდა, ეს

მთავრობა ცდილობს შეცდომაში შეიყვანოს მუშები იმ ლოზუნგით, რომ „გერმანელებმა უნდა დაიხმონ ვილჰელმი“ (მართალია, მაგრამ რატომ არ უნდა დაეუფახბით: ინგლისელებმა, იტალიელებმა და სხვებმა—თავიანთი მეფეები, ხოლო რუსებმა კი—თავისი ზონარქისტები ლევი და გუტკიო?). ეს მთავრობა ცდილობს ასეთი ლოზუნგის საშუალებით, იმ იმპერიალისტურ, ყაჩაღურ ხელშეკრულებათა გამოუქვეყნებლად, რომლებიც ცარიზმმა დასდო ინგლისთან, საფრანგეთთან და სხვებთან და რომლებიც **დადასტურებული არიან გუტკოვ-კერენსკის მთავრობის მიერ**, გაასაღოს როგორც „თავდაცვის“ (ესე იგი სამართლიანი, კანონიერი თვით პროლეტარიატის თვალსაზრისითაც კი) თავისი **იმპერიალისტური** ომი გერმანიასთან, გაასაღოს რესპუბლიკის „დაცვა“ (რესპუბლიკის, რომელიც რუსეთში **გერმანობით** არ არის და რომლის დაარსებას ლევი და გუტკიოვ არც კი **დამპირებიან**), რუსეთის, ინგლისის და სხვათა კაპიტალის მტაცებელი, ყაჩაღური, იმპერიალისტური მიზნების დაცვა.

თუ მართალია უკანასკნელი დებუშების ცნობები, რომ ვითომც რუსეთის აშკარა სოციალ-პარტიოტების (პლებანოვის, ხასელინის, პორტსეოვის და სხვების) და „ცენტრის“ პარტიის, ჩხეიძის, სკობლევის და სხვათა „საორგანიზაციო პარტიის“ შორის მიხდა რალაც დაახლოვების მაგვარი იმ ლოზუნგის ნიადაგზე, რომელიც გაიძიხას: „ვიდრე გერმანელები არ ჩამოვადგენენ ვილჰელმს, ჩვენი ომი თავდაცვითია.“—თუ ეს მართალია, მაშინ ჩვენ გაორკვებითი ენერგიით ვაწარმოებთ ბრძოლას ჩხეიძის, სკობლევის და სხვების პარტიის წინააღმდეგ, ბრძოლას, რომელსაც ჩვენ **წინად** ყოველთვის ვაწარმოებდით ამ პარტიასთან მიმართ **მოპრტუნსტული**, მერყევი პოლიტიკური მოქმედების გამო.

ჩვენი ლოზუნგია: არავითარი დახმარება გუტკოვ-მილეიკოვის მთავრობას. ატყუებს ხალხს ის, ვინც გაიძიხას, რომ ასეთი დახმარება საჭიროა ცარიზმის აღდგენის საწინააღმდეგო ბრძოლისათვის. პირიქით, სწორედ გუტკოვის მთავრობა **აწარმოებდა უკვე** მოლაპარაკებას რუსეთში ცარიზმის აღდგენის შესახებ. **მოხლოდ** პროლეტარიატის შეიარაღებას და ორგანიზაციას შეუძლია იხსნას კაცობრიობა იმპერიალისტური ომის საწინააღმდეგობისად.

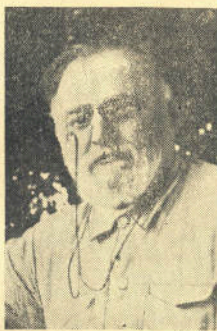
ჩვენ არ ვარიდებთ თვალს იმ უდიდეს დაბრკოლებებს, რომლებიც რუსეთის პროლეტარიატის რევოლუციონერ-ინტერნაციონალისტური აჯანყების წინაშე სდგას. ისეთ დროს, როგორიც ამ ეამად არის, შესაძლებელია მოხდეს სრულიად მოულოდნელი და სწრაფი ცვლილებები. „სოციალ-დემოკრატის“ 47 №-ში ჩვენ პირდაპირ და ნათლად ვუპასუხებთ ბუნებრივად წამოჭრილ კითხვას: რას გადაკეთება ჩვენი პარტია, მისთვის რომ ჩაეგარბიოს რევოლუციის ხელისუფლება **მაშინვე**? ჩვენ ვუპასუხებთ: 1) ჩვენ დაუკოვნებლივ მივმართავდით ყველა მეომარ სახელმწიფოებს სახაგო წინააღმდეგობით; 2) ჩვენ გამოვაქვეყნებდით ჩვენს საზავო პირადებას, რომელიც მღგობრობს **ყველა** ახალშენებისა და **ყველა** დაბრკალებული და უუფლებო ერების დაუკოვნებლივ განთავისუფლებას; 3) ჩვენ დაუკოვნებლივ შევუდგებოდით და ბოლომდე მივიყვანდით დიდ-რუსების მიერ დამოხებული ერების განთავისუფლებას; 4) ჩვენ ერთი წუთითაც

რევოლუციური გულადები

172

ბ. ორბელიაშვილი

მ. ცხაკაია

გ. მახარაძე

არ გვეპარება ეჭვი იმაში, რომ ასეთი პირობები **მოუღებელი** იქნება არა თუ მონარქიულ, არამედ თვით რესპუბლიკანურ გერმანიისთვის, და არა მარტო გერმანიისთვის, ინგლისისა და საფრანგეთის კაპიტალისტური მთავრობებისთვისაც ავრთვევ.

ჩვენ მოგვიხსენებდა ბრძოლის წარმოება გერმანიის — და არა მარტო გერმანიის — ბურჟუაზიასთან. **ჩვენ ვაწარმოებდით** ჩვენ არა ვართ პაციფისტები. ჩვენ წინააღმდეგი ვართ კაპიტალისტებს შორის ნადავლის გასაყოფად წარმოებული იმპერიალისტური ომისა, მაგრამ ჩვენ ყოველთვის შეესაბამება მიგვაჩნია, თუ რომ რევოლუციონერ პროლეტარიატი უაწყოდება რევოლუციონერ ომებს, რომელიც **შეიძლება** აუცილებელი აღმოჩნდეს სოციალიზმის ინტერესებისათვის.

ამოკანა, რომელიც ჩვენ შემოვსახეთ „სოციალ-დემოკრატის“ № 47 №-ში, გივანტურად დიდია. ის **შეიძლება** გადაიქცეს პროლეტარიატისა და ბურჟუაზიის შორის მთელი რავი უდიდესი კლასიურ ბრძოლად. მაგრამ არა ჩვენმა მოუთმენლობამ, არა ჩვენმა სურვილებმა, არამედ **ობიექტიურმა პირობებმა**, რომლებიც იმპერიალისტურმა ომმა შექმნა, შეიყვანა **მივლი** კაცობრიობა ჩიხში და დაუყენა წინ დიღება: ან დაღუპვას უნდა მიეცეს კიდევ აღამაზნა მილიონები და ძირაწფესიანად განადგურდეს ევროპის კულტურა, ან ყველა განთლებულ ქვეყნებში ძალა-უფლება უნდა გადავიდეს რევოლუციონერი პროლეტარიატის ხელში და განხორციელდეს სოციალისტური გადატრიალება.

რუსეთის პროლეტარიატი წილად ხვდა იმპერიალისტური ომის მიერ ობიექტიური აუცილებლობით გამოწვეული რევოლუციონარი მთელი რიგის დაწყების უდიდესი პატივი. ნაგრამ ჩვენ აბსოლუტურად შორის ვართ იმ აზრისაგან, რომ ჩავთვალოთ რუსეთის პროლეტარიატი რაღაც რევოლუციონერ პროლეტარიატად სხვა ქვეყნების შემსება შორის. ჩვენ მშვენიერად ვიცით, რომ რუსეთის პროლეტარიატი ნაკლებად დარაზებულია, ნაკლებ მოზადებული და შევანებული, ვიდრე სხვა ქვეყნების მუშები. არა განსაკუთრებულმა ღირსებებმა, არამედ განსა-

კუთრებულად შექმნილმა ისტორიულმა პირობებმა დააყენა რუსეთის პროლეტარიატი **განსაზღვრულ, შეიძლება მეტად მოკლე ხანის განმავლობაში**, მთელი მსოფლიოს პროლეტარიატის მოწინავე მებრძოლად.

რუსეთი გლეხური ქვეყანაა, ყველა ქვეყანაზე უფრო ჩამორჩენილი მთელ ევროპაში. **უშუალოდ** ვერ შესძლებს იქ სოციალიზმი **მაშინავე** გამარჯვებას. მაგრამ ქვეყნის გლეხურ ხასიათს, იმ მიწის უზარმაზარ ფონდებთან ერთად, რომელიც მემამულე თავად-აზნაურობას აქვს იქ შერჩენილი, 1905 წლის გამოცდილების ნიადაგზე, **შეუძლია** მისცეს რუსეთში ბურჟუაზიულ-დემოკრატიულ რევოლუციას უდიდესი გაქანება, **შესავალი** მსოფლიოს სოციალისტურ რევოლუციაში, ერთი **საფეხური** იმისკენ.

ამ 1905 წლისა და 1917 წლის გაზაფხულის გამოცდილებით დადასტურებულ იდეებისათვის ბრძოლაში გამოიკვეთა ჩვენი პარტია, რომელიც შეირჩევიდა ილაშქრება და ილაშქრებს ყველა დანარჩენი პარტიების წინააღმდეგ, და ამ იდეებისათვის ვიბრძოლებთ ჩვენ შემდგომაც.

რუსეთში არ შეიძლება, რომ უშუალოდ და დაუყოვნებლივ სოციალიზმმა გაიმარჯვოს. მაგრამ გლეხურ მასას შეუძლია აუცილებელი და მომწიფებული აგრარული საკითხი შემამუღლების მივლი უზარმაზარი მიწათმფლობელობის **კონფისკაციამდე** მიიყვანოს. ამ ლოზუნგს ვაყენებდით ჩვენ ყოველთვის და ეს წამოაყენა ახლაც პეტერბურგში ჩვენი პარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმა და ჩვენი პარტიის გაზეთმა „პრავდამ“. ამ ლოზუნგისათვის იბრძოლებს პროლეტარიატი, რომელიც ამასთანავე თვალს არ არიდებს სასოფლო მეურნეობის მიერ დიქიარავებული მუშებისა და მათი მომხრე ულარობის გლეხების გაავთრებული კლასიური შეტაკების აუცილებლობას **შეიძლება გლეხებთან**, რომლებიც გააძლიერა სტოლიპინის (1907—1914) აგრარულმა რეფორმამ. არ უნდა დავივიწყოთ, რომ 104 გლეხთა დემუტატმა პირველ სათათბიროში (1906) და მეორეში (1907) წამოაყენა აგრარული საკითხი, რომელიც მოითხოვდა ყველა მიწების ნაკიონალიზაციას და სრული დემოკრატიზმის საფუძე-

ლებზე არჩეული ადგილობრივი კომიტეტების განკარგულებაში მათ გადაიტანეს.

ამგვარი გადატარებები თავისთავად ჯერ კიდევ, რა თქმა უნდა, სოციალისტური არ იქნება, მაგრამ ის შეიძლება გახდეს მხოლოდ მუშათა მოძრაობის დიდი იმპულსი. ის მეტად გაამაგრებს რუსეთში სოციალისტური გადატარებების პოზიციას და მის გავლენას სასოფლო-სამეურნეო მუშებზე და ულარიბეს გლეხებზე. ის საშუალებას მისცემს ქალაქის პროლეტარიატს, ამ გავლენაზე დაყრდნობით, გააფართოვოს ისეთი რევოლუციონური ორგანიზაციები, როგორიც არის „მუშათა და გლეხთა საბჭოები“, შესცვალოს ამ ორგანიზაციებით ბურჟუაზიული სახელმწიფოების ძველი ჩავარის იარაღები—არმია, პოლიცია, მოხელეობა, და გაატაროს, აუტანელი იმპერიალისტური ომის და მისი შედეგების გავლენით, პროლეტების წარმოებასა და განაწილებაზე კონტროლის დასაწყისებლად მთელი რიგი რევოლუციონური ზომების.

რუსეთის პროლეტარიატს არ შეუძლია მართლოდენ თავისი ძალებით **ძღვეამოსილად დაამთავროს** სოციალისტური რევოლუცია. მაგრამ მას შეუძლია მისცეს რუსეთის რევოლუციას ისეთი გაქანება, რომელიც შეჭმნის საუკეთესო პირობებს მისთვის, რომელიც ასე ესთკავთ, **დაიწყებს** მას. მას შეუძლია გააადვილოს თავისი **მოავარი**, ყველაზე უფრო საიმედო თანამშრომლის, **ვერაძისა** და ამერიკის პროლეტარიატის გადაწყვეტ ბრძოლაში ჩაბმის პირობები.

დაე მცირე რწმენის ხალხი მიეცეს უიმედობას იმის გამო, რომ ევროპის სოციალიზმში დროებითი გამარჯვება უნდად ხელდათ იმპერიალისტური ბურჟუაზიის ისეთ „სახიზლარ ლაქებს, როგორიც არიან“ შეიდემანები, ლევი-ნები, დავიდები და კომპანია გერმანიაში, სპანა, გელი, რენოდელო და სხვა ასეთები საფრანგეთში, ფაბიანელები და „ლახურისტები“ ინგლისში. ჩვენ ღრმად დარწმუნებული ვართ იმაში, რომ ამ **ბიანჭურ ქაფს** მალე მოიხდის თავიდან მსოფლიო მუშათა მოძრაობაში რევოლუციის ტალღები.

გერმანიაში უკვე **სდუდს** სულიერი განწყობილება პროლეტარული მისისა, რომელმაც დაუფასებელი სამსახური გაუწია კაცობრიობას და სოციალიზმს თავისი შეუდრეკელი, დღივებელი, გამოქნელი სიორგანიზაციო მუშაობით მთელი ათეული წლების მანძილზე ევროპაში დამყარებული „სიწყნარის“ განმავლობაში 1871 წლიდან 1914 წლამდე. გერმანიის სოციალიზმის მომავალს არ წარმოადგენენ მოლაღატე შეიდემანელები, ლევი-ნები, დავიდები და კომპანია და არც ისეთი მერყევი, „შეშლილობა“ პერიოდის რუტინით. გაქველდითი პოლიტიკოსები, როგორიც არიან ჰაზე, კაუცკი და სხვები იმათი მსგავსი.

ეს მომავალი ეკუთვნის იმ მიმართულებას, რომელმაც წარმოშვა ლბქენტი, რომელმაც შექმნა „სპარტაკუს“-ის ჯგუფი, რომელიც აწარმოებდა პროპაგანდას ბრემენის ანტიტეტრ პოლიტიკა“-ში.

იმპერიალისტური ომის თიბიეტორი პირობები არის იმის თავიდან, რომ რევოლუცია არ გათავდება მართკ რუსეთის რევოლუციის პირველი ეტაპით, რომ რევოლუცია არ შეჩერდება მართკ რუსეთზე.

გერმანიის პროლეტარიატი უფროძულესი და ყველაზე საიმედო მოკავშირეა რუსეთისა და მთელი კავშირის პროლეტარული რევოლუციის.

როდესაც ჩვენმა პარტიამ 1914 წლის ნოემბერში წამოაყენა „იმპერიალისტური ომის საოქოლაქო ომად

ამერიკელი მწერალი **ჯონ რიდი** ოქტომბრის მთაწილე.

გადატყევის“ და დაჯერულების მზაგერეთა წინააღმდეგ ამხედრების ლოზუნგი—მაშინ ამ ლოზუნგს შეხედნენ სოციალ-პარტიოტები გესლიანი დაცნებით და სოციალ-დემოკრატის „ცენტრი“ უნდობარ-სტრეტიური სიწმით. გერმანელმა სოციალ-შოგინისტმა და სოციალ-იმპერიალისტმა დავიდმა უწოდა მას „გიჟური“, ხოლო რუსეთის და ინგლის-საფრანგეთის სოციალ-შოგინიზმის, სიტყვით სოციალიზმის და საქმით კი იმპერიალიზმის, წარმომადგენელმა ბ. პლეხანოვმა კი „ოცენების ფარსი“ (Mittel-ding Zwischen Traum und Komödie). ხოლო „ცენტრის“ წარმომადგენლები კი კაყავივლდებოდნენ სიწმით და უკბილო ბუმბობით ამ „უშაგრო სიტყვით სწორი ბაზის გაყენის“ გამო.

ახლა კი 1917 წლის მარტის შემდეგ, მხოლოდ ბრძამ შეუძლია არ დაინახოს, რომ ეს ლოზუნგი სწორეა. უკვე ფაქტი **ხდება** იმპერიალისტური ომის სამოქალაქო ომად გადაქცევა.

გაუმარჯოს პროლეტარულ რევოლუციას, რომელიც ევროპაში იწყება.

რუსეთში მიმავლი ამხანაგების, რ. ს. დ. მ. პარტიის (ცენტრალური კომიტეტის გაერთიანებული) წევრების მონდობილობით, რომლებიც ეს წერილი მიიღეს 1917 წლის 8 მარტის სხდომაზე ახალი სტილით.

ლენინის წერილი რ. კ. კ. ც. კომპარტიზმზე — მარტი 1917 წლის სემბერის დამდგმ.

შეიძლება ამ სტრიქონებს დაავიანდეს ვინაიდან ამგებში ვითარდებიან თითქმის თავებულმასხმელი სისწრაფით. მაგრამ მაინც მოვალეობათ ვსოვლი მოგწეროთ შემდეგი.

კორნილოვის აჯანყება მეტად მოულოდნელი (მოულოდნელი ასეთი დროს და ასეთი სახით) და პირდაპირ დაუჩვენებლად მკაცრი მოგრება მიმდინარე ამგებში.

როგორც კოვლი დიდი გადატება, ის მოითხოვს ტაქტიკის გადასიჯვას და მის შესწორებას. და, როგორც საერთოდ ყველა გადასინჯვის დროს, უნდა დაცული იქნას ზღერესი სიფრთხილე, რომ უპრინციპობაში არ გადავარდეთ.

ჩემის რწმენით, უპრინციპობაში ვარდებიან ისინი, რომლებიც „ობორონცობამდე“ ან (როგორც ზოგიერთი სხვა ბოლშევიკები) ესტრებიან **ბლოკამდე** და დროებითი მთავრობისათვის **დახმარების გაწევამდე** დაქანებულიან. ეს დიდი შეცდომა არის, ეს არის უპრინციპობა. ჩვენ „ობორონცები“ გავხდებით **მხოლოდ** ძალაუფლების პროლეტარიატის ხელში გადასვლის შემდეგ. ზავის საკითხის დაყენების შემდეგ, საიდუმლო ხელშეკრულებათა და ბანკებთან კავშირის დაშლის შემდეგ, **მხოლოდ შემდეგ**. ვერც რიგის, ვერც პატერის აღება ჩვენ „ობორონცებში“ ვერ გავხდებით. მაშინდღე ჩვენ ვართ პროლეტარული რევოლუციის მხარეზე, ომის წინააღმდეგ, ჩვენ არა ვართ „ობორონცები“.

კერესნის მთავრობას ჩვენ ახლაც კი არ უნდა დავუგებდეთ. ეს არის უპრინციპობა, იგიზიანება: ნუ თუ კორნილოვის წინააღმდეგ არ უნდა ვიბრძოლოთ? რა თქმა უნდა, კი. მაგრამ ეს ერთი და იგივე არ არის, აქ არის საღვთო, არ სახვთო სიკვდილიან. ზოგიერთი ბოლშევიკები და მით „შემთანხმებლობაში“ ვარდებიან და **მიჰყვებიან** თან ამგებში მომსყდარ ლეღს.

ჩვენ ემბროლმბთ, ჩვენ ემბროტო კორნილოვს, მაგრამ ჩვენ მხარს არ უჭერთ კერესნის, არამედ ნილაბსა და ებით მას. ეს განსხვავება საკმაოდ ფაქიზია, მაგრამ მეტად მნიშვნელოვანი და მისი დეფიყება არ შეიძლება. რაში გამოიხატება ჩემი ტაქტიკის შეცდომა კორნილოვის აჯანყების შემდეგ?

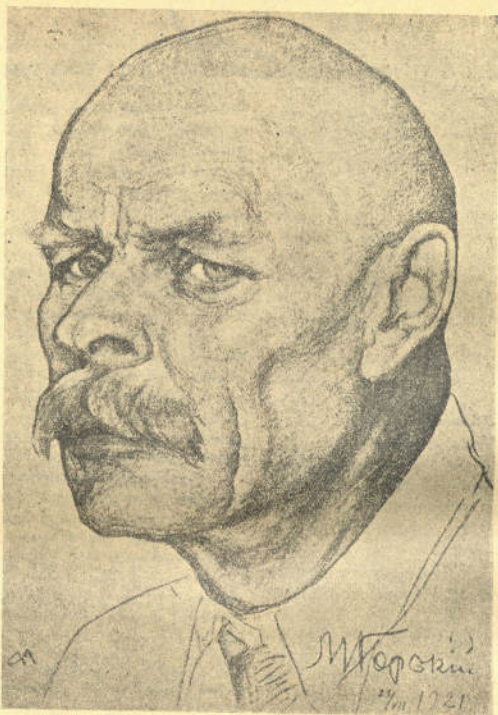
იმაში, რომ ჩვენ ესკვლით კერესნისთან ბრძოლის ფორმებს. ჩვენ ერთი ნამკეთილიც არ ვანელებთ ჩვენ შეუღლ მისდამი, ერთი მის წინააღმდეგ ნათქვამ სიტყვასაც არ ვიღებთ უკან, არ უარყოფთ კერესნის ჩამოღების ამოცანას, მაგრამ ჩვენ ვამბობთ: **დღეს უნდა ავუღოთ** მომენტს, ახლა ჩვენ კერესნის არ ვამბობთ, ჩვენ **სხვანაირად** მიუღვებთ ახლა მასთან ბრძოლის ამოცანას და აი როგორ: ჩვენ განუშრატეთ ხალხს (კორნილოვის წინააღმდეგ მებრძოლს) კერესნის **სისუსტეს და მტყუებობას**, ეს წინადაც ხდებოდა, მაგრამ ახლა კი არის მთავარი: ამაში ცვლილება.

დიახ; ცვლილება იმაში მდგომარეობს, რომ ახლა მთავარი შეიქმნა: კერესნისადმი ასე ესთქვათ „ნაწილობრივი მოთხოვნილებების“ გამო აგიტაციის გაძლიერება

მა — დააპატიმრე მილიტოვი, შეიპარაღე პიტერის მუშები, მოიყვანე კონსტანტინის, ვიბორის, პელსინგფორის ჯარები პიტერში, გარეკე სახელმწიფო სათათბირო, დააპატიმრე როძიანო, დაკანონე გლეხებისათვის მემამულეების მიწების გადაცემა, დააწესე მუშათა კონტროლი პეტრე, ქარხნებზე და სხვა და სხვა. და არა მარტო კერესნის, არა იმდენად კერესნის უნდა წავუყენოთ ეს მოთხოვნილებები, რამდენადაც კორნილოვთან წარმოებულ ბრძოლით **გაბაცებულ** მუშებს, ჯარისკაცებს და გლეხებს. უნდა გავაძლიეროთ მათი გაბაცება, წავაქეზოთ მათ მიერ კორნილოვის მომხრე ოფიცერების დაპატიმრების მოთხოვნა, დაბეჯითებით მოვათხოვნიოთ **თვით** მათ გლეხებისათვის მიწების გადაცემა, ჩავაგებოთ მათ ის აზრი, რომ ალკილეგელია როძიანკისი და მილიტოვისი დაპატიმრება, სახელმწიფო სათათბიროს გაჩეკვა, „რეისი“ და სხვა ბურჟუაზიული გაზეთების დახურვა და გამომცემების დანიშვნა მათზე. განსაკუთრებით მემარცხენე ესტრები უნდა წავაქეზოთ ამ მიმართულებით.

შეცდომა იქნება ეფიქტური, რომ ჩვენ უფრო დავსკილდით პროლეტარიატის მიერ ძალაუფლების დაპყრობის ამოცანას. არა. ჩვენ მერის მეტად დაუახლოვდით მას, მაგრამ არა პირდაპირ, არამედ გვერდით. და ჩვენ აგიტაციას უნდა დევყოფდით **ამ წუთში** კერესნის წინააღმდეგ არა იმდენად პირდაპირ, რამდენადაც არაპირდაპირ, მის წინააღმდეგ, მაგრამ არაპირდაპირ, მაგალითად: უნდა მოითხოვოთ აქტიურობა და უპატიურობა ომი კორნილოვთან. ამ ომის განვითარება ერთად ერთი შესაძლებელი მიგვიყვანოს ჩვენ ხელისუფლებასთან, მაგრამ ამის შესახებ აგიტაციის დროს ნაქვით უნდა ვილაპარაკოთ (უნდა მტკიცედ გვახსოვდეს, რომ ხალხე შეშლილია საქმის ვითარებას ჩავაგებოთ ხელისუფლება და მაშინ ჩვენ მას აღარ გავუშვებთ ხელადან). ჩემს აზრით ის ჩვენ უნდა ვაცნობოთ წერილობით (და არა ბეჭდვითი ორგანიზაციის საშუალებით) აგიტატორების კოლეგის, პროპაგანდისტების და საერთო პარტიის წევრებს. ყოველგვარ ფრაზებს ქვეყნის დაცვის, რევოლუციონერი დემოკრატიის ფორმის გაერთიანების, დროებითი მთავრობისათვის მხარის დაჭერის და სხვა ასეთების შესახებ შეუბრუნებლად უნდა ეგებოდეთ, სწორედ როგორც **ფრაზებს**. ახლა კი **საქმის** დროა თქო, ოსი კორნილოვის წინააღმდეგ რევოლუციონერი უნდა ვაწარმოებდეთ, მასების ჩათრევით, მათი ამხედრებით და ანთებით (კერესნის კი **ეწინაა** მასების, ეწინაა **ხალხის**). გერმანელების წინააღმდეგ ომში სწორედ ახლა არის საკარი **საქმე**: მაშინვე და კოვლი მუხუხის გარეშე მივყვით **საზავო წინააღმდეგ გარკვეულ** პირობებზე. თუ ეს შესრულებული იქნება, მაშინ **შეიძლება** ან ზავის დროზე მოკლება, ან ომის რევოლუციონერი ომად გადაქცევა, წინააღმდეგ შემთხვევაში ყველა მენშევიკები და ესტრები რჩებიან იმპერიალიზმის ლაქებზე.

წავაქიებთ რა, ამ წერილის დაწერის შემდეგ, „რა-ბოჩის“ ექვსი ნომერი, უნდა ესთქვა, რომ ახრთა სრულ იგივეობას ჰქონდა ადგილი. სულით და გულით ეცხალმები საუცხოვრო მოწინააღმდეგ, პრესის მიმოხილვას და ე.მ — ნის და დოლ — სკის წერილებს.

მ. გორკის უკანასკნელი პორტრეტი.

ბოლშევიკებმა უნდა აიღონ ხელში ძალაუფლება.

ორივე სატახტო ქალაქების მუშათა და გლეხთა დეპუტატების საბჭოებში უმრავლესობის მიღების შემდეგ, ბოლშევიკებს შეუძლია ძალაუფლების ხელში აღება და კიდეც უნდა აიღონ იგი.

შეუძლიათ, ვინაიდან ორივე სატახტო ქალაქების მცხოვრებთა რევოლუციონური ელემენტების აქტიური უმრავლესობა საკმაოდ იმისათვის, რომ გაიტაცონ მასები, სძლიონ მოპირდაპირის წინააღმდეგობა, დაამარცხონ ის, დაიპყრან ძალაუფლება და შეინარჩუნონ იგი. ვინაიდან, იმავე წამს საზავო წინადადების წაშკერებით, გლეხებისათვის მაშინავე მიწების ღარიგებით, კერესკის მიერ დამარხულ დემოკრატიულ დაწესებულებების და თავისუფლებებისათვის აღდგენით, ბოლშევიკებს შეუძლია თავის მთავრობის იმდენად განმტკიცება, რომ მის უკვე ველარავინ ჩამოაგდებს.

ხალხის უმრავლესობა ჩვენს მხარეზეა. ეს დამტკიცა გრძელმა და მძიმე გზამ მისიდან 81 აგვისტომდე და 12 სექტემბრამდე: სატახტო ქალაქების საბჭოებში

უმრავლესობა ხალხის ჩვენს სახარგებლოთ განვითარების ნაყოფს წარმოადგენს. ესერების და მენშევიკების მერყეობა, ინტერნაციონალისტების გაძლიერება მათ შორის იმასვე ამტკიცებს.

დემოკრატიული თათბირი არ წარმოადგენს რევოლუციონური ხალხის უმრავლესობას, ის არის მხოლოდ შემთხვევითი წვრილ-ბურჟუაზიული ზედაფენები. არ შეიძლება, რომ არჩევნების ციფრებს ოავი მოვატყულებინოთ, არჩევნებში არ არის საკმე: შეადარეთ ერთმანეთს არჩევნები პეტრიისა და მოსკოვის ქალაქის თვითმართელობებში და არჩევნები საბჭოებში. შეადარეთ მოსკოვის არჩევნები მოსკოვის 12 აგვისტოს გაფიცვებს. აი ობიექტური საბუთები რევოლუციონური ელემენტების იმ უმრავლესობის შესახებ, რომლებიც წინ მიუძღვიან მასებს.

დემოკრატიული თათბირი ატყუებს გლეხებს, ის არ აძლევს მათ არც ზავს არც მისას.

ერთად ერთი ბოლშევიკური მთავრობა დააკმაყოფილებს გლეხებს.

174

ანდრე მარტი

საფრანგეთის კომუნისტური პარტიის წარმომადგენელი დეპუტატთა პალატაში. მოსკოვის საბჭოს საპარტიო წევრი. ამ დღეებში მოსკოვში ჩამოვიდა, ოის შემდეგაც ფიქრობს საბჭო-თა კავშირის სხვა პროლეტარული ცენტრების მოვლას.

რატომ უნდა იიღონ ხელთ ძალაუფლება სწორედ ახლა ბოლშევიკებმა.

იმიტომ რომ პიტერის მომავალი მიცემა ასჯერ უფრო აუარესებს ჩვენს შანსებს.

პიტერის მიცემას კი, როდესაც არმიას კერენსკი და კომპანია უღვია სათავეში, ჩვენ ხელს ვერ შევეშლით.

არც დამფუძნებელი კრების „ლოდინი“ შეიძლება, ვინაიდან კერენსკის და კომპანიის იმავე პიტერის მიცემით ყოველთვის შეუძლიათ მისი ჩაშლა. მხოლოდ ჩვენს პარტიას ძალუძს, როდესაც ის ძალაუფლებას ხელში იიღებს, მოიწვიოს დამფუძნებელი კრება და ბრალი დასდოს, ამ ძალაუფლების ხელში ჩავდების შემდეგ, სხვა პარტიებს დაგვიანებაში, და დაამტკიცებს კიდევაც ამ ბრალდებას.

ინგლისის და გერმანიის ბურჟუაზიის შორის სეპარატიული ზავის ჩამოგდების ხელის შეშლა აუცილებელიც არის და შესაძლებელიც მხოლოდ სწრაფი მოქმედებით.

ხალხი დაიქანცა მენშევიკების და ესერების მერყეობით. მხოლოდ ჩვენს გამარჯვებას სატიხტო ქალაქებში შეუძლია გადმოვიყვანოს ჩვენს მხარეზე გლეხები.

საკითხი შეეხება არა იმ „დღეს“, არა იმ „მომენტს“, ამ სიტყვის ეიწრო მნიშვნელობით, როდესაც აჯანყება უნდა მოხდეს. ამას გადასწყვეტს იმათი საერთო ხმა, რომლებიც მუშებთან, ჯარისკაცებთან, მასებთან მჭიდროდ დაახლოვებული იქნებიან.

საქმე იმაშია, რომ ჩვენს პარტიას ამ ქაიად დემოკრატიულ თათბირზე აქვს ფაქტიურად თავისი უპრილობა და ამ უპრილობა უნდა (სურს თუ არა მაინც) გადასწყვეტოს რევოლუციის ბედი.

საკითხი იმაში მდგომარეობს, რომ ამოცანა ნათელი გავხადოთ პარტიასათვის: დღის წესრიგში უნდა დაისვას შეიარაღებული აჯანყება პიტერში და მოსკოვში (ოქლით), ძალაუფლების დაპყრობა და მთავრობის

დამბოზა. უნდა მოვიფიქროთ, თუ როგორ გავსწოთ ამის პროპაგანდა ისე, რომ ბევრდღიო ორგანოში არ ელაპარაკოთ ამის შესახებ.

მოიგონეთ, მოიფიქრეთ მარქსის სიტყვები აჯანყების შესახებ: „აჯანყება არის ხერხი“ და სხვა.

ბოლშევიკების „ფორმალური“ უმრავლესობის ლოდინი გულბრტყელობაა: არც ერთი რევოლუტია ამახ არ ელის. კერძისი და კომპანია არ ელიან, ისინი აზადებენ პიტრის გადაცემას. სწორედ „დემოკრატიული თათბირის“ საცოდავმა მერყეობამ უნდა ააფეთქოს პიტრის და მოსკოვის მუშების მოთმინება და ააფეთქებს კიდეც. ისტორია არ გვაპატიებს, თუ ჩვენ ახლა არ ავიღოთ ძალაუფლება ხელში.

არ არის აპარატა? აპარატი არის: საბჭოები და დემოკრატიული ორგანიზაციები. საერთაშორისო მდგომარეობა სწორედ ახლა, გერმანელებთან ინგლისელების სეპარატიული ზეგის წინა დღით, ჩვენს მხარეზეა.

უნდა ავიღოთ ძალაუფლება ერთმახად პიტრში და მოსკოვში (წინაშეწოდება არა აქვს იმას, თუ რომელი დაიწვეს; შეიძლება მოსკოვსაც შეეძლოს დაწვევა), ჩვენ გავიმარჯვებთ უბეჭედად და ყოველ მიზეზ გარეშე.

ნ. ლენინი

ამს. კაშხაველი

კომუნისტური კოლეკტივური ჯიშის „უორკერს უიკლი“-ს რედაქტორი. მაცოდნადლის მთავრობამ დააპატიმრა „უორკერს უიკლი“-ს ომის საწინააღმდეგო ნომრის გამოშვებისათვის, რომელშიც ჯარისკაცებს, მუშევრებს და მფრინავებს მოუწოდებდა გაეცალა მუშებისთვის არ ესროლათ.

კმაგული თავდებს ქვეშ გამოუშვებს, ხოლო პროკურორმა უფრო განაცხადა: კმაგულის ასუსტებაში მიუღებურ საფუძვლის უკონფლიქტის გამო, ამის გამო, ლიბერალურმა შეკითხვა შეტანის თვისა პალატაში, რამაც გამოიწვია პარლამენტის გაშვება და ახალი არჩევნების დანიშვნა.

ოქსოგვარი და გვანი პოუნოშია

როგორი იყო ოქტომბრამდის ჩვენი ეკონომიკა, და რა მიღწევანი გვაქვს ჩვენ დღეს.

ავიღოთ ხელფასი:

თუ რა მდგომარეობაში იყო ამ მხრით მეშათა კლასი, აშკარად ჩანს ერთი დოკუმენტიდან, რომელიც ჩემს არქივში არის. ეს არის სიტყვა, წარმოთქმული მენ. შევიკერი მთავრობის შრომის მინისტრის გ. ერასის მიერ 1919 წ. 1 ნოემბრის საჭაროვ. საბაზ. რკინის ზგის მუშა მოსამსახურეთა დელეგატების მეორე კრილობაზე.

ეს სიტყვა მოგვყავს ვრცლად და უკომენტარიოთ:

— „საქართველოს მეშათა კლასი განიცდის დღეს მეტად მძიმე და მწვევა ეკონომიური კრიზისის... მისმა სიღარიბემ მიიღწია უკანასკნელ საფეხურს, რომლის იქითაც მოსალაგებელია სწრაფი და მძლავრი პროცესი ჩვენი კლასის ფიზიკური გადაგვარების და განადგურების. არც ერთი დემოკრატიული კლასი ან ჯგუფი ჩვენი საზოგადოებისა არაა ისეთ უმწერო მდგომარეობაში, როგორშიაც კლასის მუშა მოსამსახურენი.

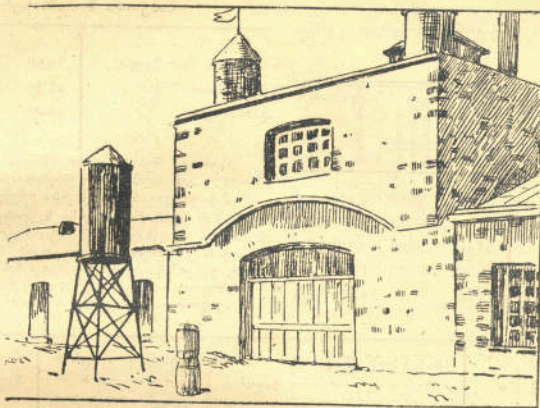
„მუშა ხალხის ეკონომიურმა დაქვეითებამ თავი იჩინა ჯერ კიდევ 1915 წლიდან. ამ ხნად ეკონომიური

დაქვეითება თანდათანობით და პროგრესიულად იზრდებოდა. ეს მეტად თვალსაჩინო და საგრძნობი შეიქმნა მხოლოდ რევოლუტის შემდეგ, 1918 წ., როდესაც ომიანობის შეწყვეტის მოკვდა მასიური ლიკიდაცია აუარებელი საწარმოო და სავაჭრო დარგების. მიმდინარე წლის პირველ ნახევრიდან მდგომარეობა იღებს უფრო საშიშ და კატასტროფული ხასიათს. უპრადესობა ქალაქის შრომელი მასისა ამ უკანასკნელი ექვსი თვის განმავლობაში განიცდის სისტემატიურ შიმშილს.

„აფუფულობა, ძველი ტანისაცმელი, საცვლები, ლოგინი და სხვა საოჯახო ნივთები, რაც კი გაჩნდათ ძველი ნაამბარი და ნაჭირანულები, უკვე გაიტანეს ოჯახიდან და გაყიდეს.

„ტანზედ და ფეხზედ ყველაფერი შემოაცდათ. ბეგრის პერანგი არ აცია ტანზედ... ტუქუინი, დაღვიჯი და დაფლეთილი ძველ ძონძებში გახვეულნი დადიან. ბეგრი მუშის ოჯახიდან ბავშვები სკოლაში აღარ დადიან ფეხისაცმელის და ტანისაცმელის უქონლობის გამო.

175

ახლად გახსნილი ქუთაისის სასოფლო კარხანა.

„ყოველგვარი ავადმყოფობა და სნეულება მატულობს და ამ ნიადაგზე მუშათა ოჯახებში სიცილილი თანდათან გახსნობა.“

ჩვენ გვაქვს ცნობები ტფილისის მართმადიდებელთა ეკლესიის უწყების, რასაკვირველია, ეს ცნობები არაა სავსებით სწორი და სრული, მაგრამ იგი მაინც ნათელსკუთხს თუ რამდენადაა იმატა სიცილილმა მცხოვრებლებში. ტფილისის თეკლამეტ მართლმადიდებელ ეკლესიაში 1914 წ. ითვლებოდა მრევლი 19375, აქედან ამ წელიწადს გარდაიცვალა 790 სული, რაიც შეადგენს მრევლთა რიცხვის 4,11 %-ს. 1918 წ. კი მრევლთა რიცხვი იყო 19212, აქედან გარდაცვლილია 1159 სული, ესე იგი 6,03 %-ს.

ჩვენ ვიცით, რომ საერთოდ ეს მრევლი შესდგება ღარიბ მცხოვრებთაგან. აქედან თქვენ დაინახავთ, რომ უდიდესი პროცენტი სიცილილისა მოდის ღარიბ მცხოვრებლებზე. ამის მიზეზი კია შიმშილი და გაჭირვება, რომელიც მერტად გაიზარდა ამ უკანასკნელ ხანებში.

1914 წ. ჩვენებური მუშა, უმთავრესად საწარმოო დარგში მომუშავე თავის შინა ცხოვრებით, სმა-კამით, ჩატმა-დახურვით და ქოლტურული მოთხოვნების დაკმაყოფილებით ღლიდათ არ იყო დატყეობილი დასავლეთ ევროპის მუშაზე. დღეს კი ის მატერიალურ დაძაბუნებაში იქამდე მივიყვანა, რომ აღარავითარი მსგავსება აღარ არსებობს და არავითარი შედარება არ შეიძლება წარსულისა და აწმყოს შორის.

აი რას ლაპარაკობს ჩვენი უწყების სტატისტიკური განყოფილება: 1914 წელს მუშის საშუალო ღლიური სამუშაო კირა ყოფილა 2 მან. 39 კ. თუ მივიღებთ მხედველობაში ერთის მხრივ გაცდენილ დღეებს და მეორეს მხრივ ზედმეტ მუშაობას კეთილ-უქმობით და საღამოობით, წლიური შემოსავალი დაახლოებით უდრის 750 მან.

1919 წლის ღლიური—52 მანეთი და 16 კ. ხოლო წლიური კი 15,648 მან.

ნამდვილად კი ესაჭიროება მუშას, რომ იცხოვროს ისე როგორც ცხოვრობდა ის 1914 წ.—61.560 მან. წელიწადში, ამგვარად აქლი მას წელიწადში 45,912 მან.

„მაგრამ კიდევ რომ მოუმატოთ ყველა მუშებს ჯამაგირები და გაუხადოთ თვითეულ მათგანს 61 ათასი მანეთი წელიწადში, ეს საქმეს მაინც ვერ შევლის, რადგან ამ მომატებას მოუყვება ახალი გაძვირება საქონლისა.“

1914 წ.-დან 1919 წლის სექტემბრამდის ცხოვრება გაძვირდა 75,4-ჯერ, ხოლო სამუშაო ხელფასი კი გაიზარდა 21,6-ჯერ. აქედან ჩანს, რომ ამ ხნის განმავლობაში ცხოვრება გაუარესებულა 3 $\frac{1}{3}$ -ჯერ.“

გაუმჯობესდა თუ არა შემდეგში მუშის ხელფასის საკითხი.

ამაზედ მშენიერ პასუხს იძლევა იმავე სამინისტროს სტატისტიკური განყოფილება, რომელსაც მოკაეს ფასების ზრდა 18 საგანზე და ხელფასის გადიდება სატარიფო პალატის მიერ, უნდა აღინიშნოს, რომ ფასების ინდექსის გამომანგარიშების დროს განგებ არ ღებულობენ მხედველობაში ტრანსაცემის და მაქარს, რომლებზედაც მაშინ მაღიან მაღალი ფასები იყო.

ამიტომ ქვემოთ მოყვანილი ცნობები სიძვირის ზრდის შესახებ კიდევ უფრო მაღალი უნდა იყოს.

ფასები სანოვანებზე გაიზარდა 1919 წლის აგვისტოს ფასებთან შედარებით	მოუმატა სატარიფო პალატამ შრომის ხელფასს პროცენტებით
---	---

თ ვ ე ბ ი.

1919 წ. აგვისტო	100	48%
„ ნოემბერი	159,6	40 „
1920 წ. იანვარი,	251,5	64 „
მაისი	229,3	
აგვისტო	955,6	
ოქტომბერი	1373,3	88 „
დეკემბერი	2715,2	
1921 წ. იანვარი	3414,0	100 „
თებერვალი	4050,8	

რა მდგომარეობაშია დღეს საკითხი.

1923 წლის მეშის ბიუჯეტის გამოკლევა გვაჩვენებს შემდეგს:

დ ა რ გ ე ბ ი	მე- წლის მოსავალი საქ. მან.	გა- დასა- სკადო საქმით.	ნაშთი ფულად	ნაშთის პროც.
მელითონები	37,58	34,93	2,95	8,4
მეთამბაქოები	31,30	27,79	4,5	16,2
მბეჭდავები	33,03	30,89	2,14	6,9
მთა-მადანზე მომუშავე .	41,90	40,35	1,55	3,9
საპნის მხარაშენი	52,3	37,90	14,22	37,5

საბჭოთა მოსამსახურენი.

საბჭოთა მომუშავენი	39,96	36,97	2,99	8,2
საექ. სასან. შრომა	32,28	30,91	1,38	4,5
განათლება	39,90	37,54	2,36	6,0

საერთო შემოსავალი წმინდა ხელფასის უკირავს 75—87%, ამ ცნობებს არ ესაპირებთ კომენტარიები. გადავიდეთ ახლა ეკარობა მრეწველობაზე.

1920 წლის მიწურულში 5. ქორდანიამ ეკონომიურ თათბირზე განაცხადა, რომ საქართველოს ეკონომიკა კი არ მიდის კატასტროფისაკენ, უკვე მივიდა კატასტროფამდე და გამოსავალი გზა არსად ჩანს.

როგორია დღეს მდგომარეობა? ავიღოთ საქართველოს საგარეო ეკარობა:

წ ლ ა ბ ი	1913 წლის ფასებით		ბალანსი	რეალური ფასებით		ბალანსი
	გატანა	შემოტანა		გატანა	შემოტანა	
1920—21	181,2	10,2	—171,0	224,7	18,1	—206,6
1921—22	270,8	62,9	—206,9	335,9	113,3	—221,9
1922—23	147,9	133,2	—14,7	188,5	210,7	22,2
1923—24	83,5	179,2	—95,7	—	—	—
(6 თვე)						

ამნაირად ჩვენი უკვე მივადგინეთ აქტიური ბალანსი საგარეო ეკარობაში, რაიც ოცნება იყო 1918—1920 წლებში, მიუხედავად იმისა, რომ მენშევიკურ მთავრობას დიდი კონტაქტი ჰქონდა დასავლეთ ევროპასთან.

ჩვენი ნაციონალიზაცია-ქმნილი მრეწველობის საერთო ღირებულება 1923 წ. უდრიდა 7,00,1054 ჩრვ. მან. საერთო სახალხო მეურნეობის პროდუქციის ღირებულება კი უდრიდა:

1922 წ. 3,305.888 ოქრ. მან.

1923 წ. 9,334,740 " "

ამნაირად სულ ერთ წელიწადში მეურნეობის პროდუქციის ღირებულება გაიზარდა 182,6%.

სოფლის მეურნეობაში ჩვენი გვაქვს შემდეგი მიღწევანი:

დათესილი მიწების რაოდენობა იყო:

1908—1913წ. 600,000 დესტრ.

1921 წ. 469,199 "

1922 წ. 509,059 "

1923 წ. 648,000 "

პარკი მოუწევით:

1920 წ. 15,000 ფუთი

1923 წ. 64,000 "

დიდი ნაბიჯი იქმნა გადაღებული მელიორაცია-ირიგაციის მხრითაც.

ელექტროფიკაციის საკითხი ხომ სენად გადაიქცა

ჩვენიში. დღეს ჰიდრო-ელექტრონულ სადგურებს სად გინდათ, რომ არ აშენებდნენ.

მიწის რეფორმა, რომლის გადაწყვეტა შეუძლებელი იყო მენშევიკური მთავრობის დროს, 1921 წ. შემდეგ მიმდინარეობს რევოლუციონური წესით. მშრომელმა გლეხობამ უკვე მიიღო ამ მხრით დამაკაოვლები.

1923 წლამდე კონფისკაცია შეეხო მემამულეთა შემდეგ მიწებს:

აღმოსავლეთ საქართველოში 636 სოფელში 9,285 კომლს, 33,438 დესტინას. დასავლეთ საქართველოში 483 სოფელში 11,570 კომლს, 32,409 დესტინა მიწას.

სულ 1,119 სოფ. 20,855 კომლ. 65,847 დეს. მიწას. დღეს ჩვენი მუშები არ არიან შიშველ-ტიტველნი და გადაშენების გზაზე მდგომნი, რასაც ადგილი ჰქონდა 1918—1920 წლებში.

დღეს ჩვენი მეურნეობა არაა იმ კატასტროფულ მდგომარეობაში, რასაც ადგილი ჰქონდა საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე.

რა არის ამის მიზეზი? მიზეზია—ძირითადი გარდაქმნა სახელმწიფო წესწყობილებისა.

ხელისუფლება აიღო მუშამ და გლეხმა და მათმა შეერთებულმა ენერგიამ, შრომამ წინ წასწია ჩვენი ეკონომიკა.

ასეთია ის ეკონომიური პირობები, რომლითაც ჩვენი ეხედებით ოქტომბრის რევოლუციის 7 წლის თავს.

ა. რუხაძე.

პე რ კ ი

(თარგ. ვალტერბაი გაფრინდამშელოსი)

კოსიკანელი! საფრანგეთი დაუდგრომელი,—
ჩემი მესილდორის ამხანაგებდა მის საყვარი—
იყო მრისხანე მშენებელი ჯანყის მდომელი,
ისე ვით რაში, რომ არ იცის დეზი, აღვირი!

ვაუხედნელი ბუცეხალი, რომლის ფერდები
მეფეთა სისხლით იკავშლებინა;
ამაყი მითი, რომ პირველად მგვარი ტერფით
ის ეგმობება თავისუფალ მიწას—გნებინას!

არ შეხებია მის უდრეკელ და ფართე გავის
არც ერთი ხელი მელიდური, თუ შემპაპავი
მონობის ნიშნის ამოსაწევადა,
და უნაგირი არ შეუღდას მასხედ არავის!

ფაფარ აყრილი, გეტ თვალბის აელვარებით
მიჰქრის ნადიმზე გაბრაზებულ ფრთიან კენებით,
ძლიერ ტახტებით, ამბოხებით და მღელვარებით
ის ემუქრება მთელ ქვეყანას ვადაშენებით!

შენ გაშოცხადი! ის მიჰქროდა მტრ გახვლებით,
დაუღალავი და მგზნებარე თავის გეზებით;
კენტავრისავით შენ ჩაჰკიდე ფაფარს ხელები—
და რაშნ მოახტე—ფეხზე დეზებით.

რადგან უფერად მას გრიგალის და გრგვინის ნინა,
ტყვივების ცეცხლი, ბარბანის მწვანე ხმაურით,
კენებისათვის მას მიეცე მთელი ქვეყანა,
თავშესაქცევად—თვით ომების აურ-ზაურით!

ის ველარ ჰპოვებს დასვენებას—ძილმორეული
ბრძოლის მინდვრებით და სასტიკი ყოველთვის შრომა.
უნდა ეგება სამუდამოდ კაცის ხსული,
მის ირგვლე მუდამ სისხლიანი მორევის კრთობა.

იგი თუთხმეტ წელს ნაფარდობდა, ვით ქარი მწველი,
მან დაამარცხა თაობათა მთელი კრებული,
იგი შენს აღვირს ემორჩილა თუთხმეტე წელი,
და ტომებს გულზე ის დაადგა გაშვავებული.

ამდენ კენებით მოიქცაჲ მერანი ხარბი,
მუდამ სისხლი და მუდამ ომები!
არ შესწევს ძალა დაამსხვროს მსოფლიო ჭარბი,
განაიბოს მიწის ტომები!

იგი უმღური, დახუთული, თითქოს აღერსით
სიბოგეს კოსიკანელს შევედრებას და შეკოდებას,
მაგრამ მხედარი სასტიკია—შეუბრალოსი,
იგი არ უსმენს—ყრუ ჯალათი კენესას, გოდებას!

სწრაფად დასჰიმი შენ მუხლები. სულ ერთი წამი!
მისი ხროტიანი დაადრეე მკაცრ გაფრთხილებით.
დაატრიალე შენ ქაფიან პირში ლავამი,
გადაუშვარი მას უხეში რკინით ცბილეში,
კიდევ გაქანდა! კიდევ ჩეხის დადგა აღდარი!
აღვირისაგან მის ტუტებზე სისხლის ზოლია.
ის ყუმბარების სარეცხებ დავეცა მკვდარი,
და დაცემის დროს შენ ერთბაშად მოგიყოლია!

ავსუბე ბარბი.

თათრი გეგანი.

(თარგ. ვალტერბაი გაფრინდამშელოსი)

I.

ქუჩა იყო როგორც ქარიშხალი. მიდიოდნენ ბრბოები,
თითქოს მათ დაედენა ბედი უზინარი.
მიჰქროდნენ ავტომობილების, ომნიბუსების ურდოები
იყო დაუწურავი ხალხის გაბრაზებული მდინარე.
ტრიალით ელვარებდნენ აბრების თვალები ცბიერი
ოკდათ სართულების სიმალიდან, ვით ჩვენება უცნაური.
და გაისმოდა, როგორც სიმღერა ნებიერი
მეგავითების, ბორბლების, შოლტების ხმაური.
ულამბელ სინათლეს აფრქვედნენ მოვარეები მიჯაჭვულები.
რომელთა შემოქმედია აველა არსთა მფლობელი.
ამ სინათლეში, გუგუნში ახალგაზრდა იყვნენ სულელები
მთვრალი ქალაქით და ყოველთვის დაუთრებელი.

II.

მოულოდნელად ეს გრიგალი, ჩურჩული დაფარული,
რომელშიდაც განხორციელდა სხვათა ბოდება,
გაიპო უჩველად, უცნობი თქარუნით,
დაიჩრდილა კარეტების გრიანი, ლაპარაკი, გოდება.
ცეცხლსახიანი გამოჩნდა მოსახვედრიან მხედარი.
მიჰქროდა ცხენი გაშვავებით და დადგა თვალეში ალით.
ჰაერში კიდევ იყო ყვირილი გაუბედარი,
მაგრამ წუთს დაეფულა—შიში იდგა.
მხედარს ეჭირა ხელში სიგელის ხეული.
ცეცხლის ასოებმა გამოაქცადეს სიტყვა: სიკვდილი.
მაგრამ სიმაღლე დაისერა შორეული;
ცა ქუჩის ზვეით ამტყველდა ალური ჩრდილით.

III.

ყველამ დაჰკარგა გააფთრებულ შიშისგან ტყუა.
სახეს იფარადენ, იძხოდნენ: მოგვევლინა ღმერთი!
ქვეყნებულზე იროდნენ, ვით ხროვა ერთი.
ნადირნი ღინგებს მალავდნენ თვის ფეხებს შუა.
და მხოლოდ ქალი, მოსული სილამაზის განაღდებისთვის
აღტაცებული ვასიკარ მერანს ეტაკა.
იგი ჰკოცნიდა ცხენის ტერფებს ანა ვნებისთვის.
აპყრობილი ხელები გაუშვარა განთიადს სპეტაკად.
და კიდევ გიგი, საავადმყოფოდან გამოტყუელი,
გამოვარდა დათხრებული, ყვიროდა გაშვავებით:
„წუ თუ ვერ იცნით ღმერთის მარჯვენა გრძნული,
დაილუბებით ქირისაგან, ხმლისაგან—ღუთის განგებით“.

IV.

აღტაცება და შიში მეფობდნენ სულ ერთი წამი.
და წამის შემდეგ არ მოსჩანდა ხალხში არავინ.
მოზავად ახლბელ ქუჩებიდან მოძაობდა თამაში,
ჩვეულებრივი სინათლე იყო ქუჩების დამფარავი.
და ვინ იტყოდა ამ გრიგალში ჩვენება ნახული
იყო ზეიდან, თუ ამით იყო ზიანება?
მხოლოდ მძაფე და შემწილი უსახური
აშვრდნენ ხელებს ოცნებისკენ მწველ დანანებით.
მაგრამ ისინი გაღირცხვენ ახალ ბრბოებით,
როგორც დავიწყებულ სტრუქტურაში სიტყვები უზინარი.
მიჰქროდნენ კეების, ავტომობილების ურდოები
იყო დაუწურავი ხალხის გაბრაზებული მდინარე.

ვალერი ბრიუხივი.

ქალი უაზის ფარი პოქსტალით

მოთხრობა.

I

— 13—3.

ვინ ლაპარაკობს!
აჲლო!—ხმაილა.
მესმის.

რომელ ჭეხიზე?

კარგი.

კარგი გაიღო:

მორიდებით შემოვიდა მეკარე, რომელსაც ჯავახი-
ვით მოსკო შავ უღავაშებში ჩამალული კაკლუს სხვირი
და ნიკაპზე დატოვებული მოვარძო წვერი, სიკაყის იერს
აძლიერდა.

— აშხანავი არის. თქვენი ნახვა სურს. — ომხიანი
ხმით მოახსენა მეკარემ და ლენინის სურათის წინ ჯარბ-
კაცივით გასწორდა.

— სიხოვეთ. დაიცადეთ. შემოქმედით.

უფლოთ, ნაწვერ-ნაწვერით წამოიძახა ქალაღებ-
ში ჩაჩეღულმა თავმა და ვაბრუნებულ მეკარეს ლენინის
სურათმა ნახევრით დახურული თვალები, სავეს თილისმით
(ლენინი ასე უტყუროდა ყველას ტრიბუნიდან) ჩეულებ-
რივით გააყალბა. მეკარეც ყოველთვის სცილობდა თავ-
ვის ჩაქარულ სხეულს სიარულის დროს მეტი ლაზათი
მისცემოდა.

— ხელი ხომ არ წყნალებ?

ვაიძმა ლითონის წერიალი და კაბინეტში შემოვიდა
ქალი ყავის ფერი პორტყელით.

— არა.

— ბევრს მუშაობთ აშხანავო ყარამან! მალე საათის
4 იქნება. ჯერ არ წამოხვალთ?

პირველათ ელაპარაკებოდა ყარამანს ასე მზრუნვე-
ლობით სიწითელ მორეული ქალი ყავის ფერი პორ-
ტყელით.

— დამავიანდება, ნუ დამიცდით.

კვლავ თვალებილივ უპასუხებდა ყარამანი და შრი-
ალებდნენ ქალაღებში გამხმარ ვარდის ფურცლებივით მა-
გიდაზე დაყრილი.

— 88. არც თუტარში წამოხვალთ? დღეს „მადამ
ბატერფლი“ მიდის.

ყარამანი გველ ნაკებნივით შემერთალი საყარძელში
გასწორდა და ქალს მხოლოდ ლენინის სურათმა უპასუხა.
სიწითელ...

— მე... წავალ...

გალახული ბავშვივით გაეშურა კარებისკენ ქალი ყა-
ვის ფერი პორტყელით და კაბინეტში დარჩა გახზარული
ლითონის წერიალი.

II

კარგა ხანი იქნებოდა, რაც ელექტრონის ქარვისფე-
რი შუქი ყარამანს თავზე ეფრქვეოდა, მაგრამ ყარამანი
ისევ ისე ქალაღებში ჩაფულდა და ბეჭებში უფრო მო-
ხრილი დროთა სვლას ვერ ამჩნევდა, და შროალებდნენ
ქალაღებში გამხმარ ვარდის ფურცლებივით მაგიდაზე
დაყრილი.

უკვე საათის 9 სრულდებოდა, ყარამანმა ახლად შე-
მოტანილ ქალაღს წითელი მელნით რაღაც წააწერა და

აღდა. თვალებში ციკინათელები აუთამაშდნენ (ასე ემარ-
თება ყველას, ვინც ქალაღებს დიდხანს უტყუროს) და
დაბარბაცებული მაგიდას დაეყრდნო. ცოტა ხნის შემდეგ
დაიწყო ზოგი ქალაღის ფურცლებით პორტყელში ჩალა-
გება, რის დროსაც მაგიდიდან გადმოვარდნილმა სამელ-
ნის სარტყელმა გახზარულ ლითონივით გაიწვიალა ია-
ტაქზე და კაბინეტის ოთხივე კუთხიდან მკაფიოთ გაისმა:

— „მადამ ბატერფლი“.

ყარამანს ტანზე ჭიანჭველებმა დაუბრინა და მარც-
ხენა ხელთ კარები მოწყვეტით გამოაღო.

ყარამანი თავის კაბინეტის პირდაპირ, ქუჩაში შე-
ჩერდა (მას არ შეუშინებია, თუ როგორ ბრჭყეილებდნენ
ელექტრონის ფერადი შუშები შენობის ფასადზე, რომელ-
ზედაც გრილიანდები ქალის ნაწნავებივით ეკადა) — შემო-
დგომის წვიმის წვეთები გახურებულ სახეზე დედის ცრემ-
ლებივით ევაძა და ქული მოიხადა.

თმის ღერებ-დან კამარით სახეზე დაგორებულმა
წვიმის წვეთებმა მას მოაოცნეს, როცა ანთებით გათან-
გულს დედის კალთაში ჭკონდა თავი და იმედგადაწყვე-
ტილი შშობელის ცრემლები ხოშყაყალებივით ეცემოდნენ
გაფიცვებულ სახეზე.

— იქნებ ცოცხალია!

გაუფლავ ყარამანს და გულდაწყვარმა ავტომატის,
რომელშიცაა შოჭერის რიზით ეძინა, გვერდი აუხვია.

ყარამანი რამდენიმე თვეა, რაც საქართველოში და-
ბრუნდა და ამ ხნის განმავლობაში პირველათ არის ასეთ
ხასიათზე, თუმცა ის ყოველთვის წარბებ შეცურული და
ლიმილ მეჭვირვა.

ნელა მიმავალ ყარამანს ორმა ქალმა ერთი ქოლ-
გით ახლო აუარეს და შეჩერდნენ. რაღაც ჩაღლაპარაკეს.
ყარამანს არ გაუფრინა (საერთოდ ქალები მამაკაცებზე
ჩუმით ლაპარაკობენ), მაგრამ ყარამანს შეეძლო მიმხედ-
არიყო, რას ლაპარაკობდა ორი ქალი ერთი ქოლგით, რომ
მათთვის მიმინოსავით შეეხედა, ან ოდნავ თავი ეგებარა
და ქოლგის ქვეშ დაენახა თვალები, თუ როგორ ქურდუ-
ლით უტყუროდნენ მას.

ყარამანმა წარმოიდგინა ამ წვიმაში თავის სოფელი
და იფიქრა:

— რა კარგი იქნებოდა, რომ დედა მისი, მის სანა-
ხავად ციმბირში გადახვეწილიყო — ენახა, ან სულ არ წასუ-
ლიყო და აქ დახვეწდებოდა.

წარსულის მოგონებით თვალებ აკერილმა ეხლა გულ-
უბრყელოთ ბავშვობა ინატრა, როცა მას გაბედულობისა-
თვის მეტ სახელათ ყარამანი შეარქვეს და ხუმარა მეზობ-
ლისგან გამოთქმული ლექსი გაისუნა:

„იმდენს დარბის ყარამანი

ვიღარ უფლებს ქალამანი“.

თითქმის ნახევარი პრისპეტკით გაიარა, გვერდზე არ
გაუხვდავს. ეჭქარება სახლში მისვლა, როგორც ავადმყოფ
ბავშვის მამას, რომელსაც ბავშვსათვის წამალი და სათა-
მაშობი მიაქვს, მაგრამ ფეხებს, რომლებსაც ყარამანი
უფარავ ხიფათისგან გადაუჭრინია, ეხლა კარებიან მოხუ-
კებით მიათრევს.

— პაპიროსი, პაპიროსი, სოლიდნი. სოვეცი.

— ირის ნატეოვირა, სლადვი ირის.

ერთბაშთი მიაძახეს ყარამანს ბავშვებმა, რომლებიც ლალიძის და კიკე კაჭეს გვერდით მეორე სართლის აივანის ქვეშ წიწვოვანი შეჭრებზე იყვნენ. თვალდებით სინათლე მოპატრულეს ყარამანი მოუფიქრებლად შეჩერდა და ბავშვების წყვილიანი ხელები პაპიროსებით, მოაჯირათ ვარს შემოვრტყა.

— დარსი. უჩალები ხომ არა ხართ! ნახევრათ ღიმილ-მორცხვამ მიმართა ბავშვებს.

— ჩემი უფრო კარგია, მაგისი არ ვარა, ახალია.

— არა, ამხანაგო, გატყულებს. ორი წლის გაკეთებულია ღმერთმანი.

— მე უნდა გამისალოს, პირველათ მე დაუფიქრე.

ციცლოდონდნ ერთმანენ ბავშვები და ყარამანს პაპიროსებს ხელში აჩრდიენ.

— არა, ამხანაგებო, მე პაპიროსი არ მინდა, და ყარამანმა უკვე ხმაშალაო სიცილით ბავშვებს ფული დაუჩოგა.

— ირისი, არ ვინდათ ამხანაგო, კარგი ირისია. საკუთარი ხმის მსგავსათ მოვისმინ და ვაიკებულმა ძლივს შეამჩნია პატარა გოგონა ბავშვებში, რომლებსაც პაპიროსებით სავსე ყუთები გულზე ეკიდათ და ყარამანს ეხლა უსიტყვოდ შესცქეროდნენ.

ყარამანს ფერმა გადაკრა.

— ვიხი ხარ პატარა?

გოგონამ ვერ გაიგო რას ეკითხებოდა ყარამანი და რისთვის.

— დედა გვაეს?

— არა.

— მამა? — ჩაიკივდა ყარამანი.

— არა, არ ვიცი. თავის ჩაქიდვით უპასუხა შემკრთულმა გოგონამ.

ყარამანს სუნთქვა გაუძნელდა. გოგონას პატარა ქუქუიან ზეშში ფული ჩაუდო და ბავშვებს გაშროდა.

— ამხანაგო! ამხანაგო! ირისი? ირისის წაღება დაგვიწუდაო.

ტიტიინთ წამოეწია პატარა გოგონა.

— არა, არ მინდა ჩემო პატარა.

დამდნარი ხმით უპასუხა ყარამანმა და აცახცახებულ ი ხელები ქუდი დაიხურა.

გაცივრებული გოგონა სირბილით დაბრუნდა უფრო გაცივრებულ მეპაპიროსე ბავშვებთან, რომლებსაც ფულები ჯერ კიდევ ხელში ჰქონდათ.

— ახალი გაცივრებული თუა, ან მთვრალი.

ნეტადი მაგისთანა გიჟები იყვნენ ყველანი, ჩვენ რა გვენალელება. სიცილით ჩაილაპარაკა მეორემ და კაჭედან ახლად გამოსულებს, რომლებიც აქამდე წყიმის გადაღლებას ელოდნენ, ყურში ჩასძახა:

— პაპიროსი, სპიჩკა.

— არა, არც გიყია და არც მთვრალი. ნაწყენი ხმით წაიტრიალა გოგონამ და თვითონაც მორითო ყვიროდა:

— ირის, სლადვი ირის, პარა პიპტ კაიევი, ირისი. ყარამანი ოპერის თეატრს გაუსწორდა და თვალი მოჭკრა პლაკატს წარწერით:

„დღეს მადამ ბატერპატი.“

ყარამანი შეჩერდა, დააპირა გადახეცეა, მაგრამ უნებურათ პირდაპირ გაეგზავრა.

— ჩიო-ჩიო სან! გულის ჩაეგრდნით ჩაილაპარაკა ყარამანმა და ცივი ოფლი დასახა.

— ჩიო ჩიო სან! ასე ეძახდა ყარამანი შერტყევით ამ 8-9 წლის წინეთ ერთ ქალს, რომელიც მოულოდნელათ მოაგონა დღეს ქალმა ყავის ფერი პორტყელით.

— დიდი! დიდი მწე დენგი, დიდი! ძუნძულით აედევნა იოლიჩი, რომელმაც ეს-ეს არის მეპაპიროსე ბავშვებისაგან ვაიგო ყარამანის „სიგივე“ და ძლივს დეწწა.

— დიდა! დიდა მწე დენგი! არ ეშვევოდა იოლიჩი და ქალის წელში გამოყვანილი გრძელი კოფთა, რომელიც იოლიჩის პალტოს მაგიერობას უწევდა, ყარამანს ფეხებში ეფართბნებოდა. მაგრამ გაოგნებული ყარამანი იოლიჩის ყურადღებას არ აქცევდა და იოლიჩიც თითქმის შერაცხული იოლიჩის არ უყვარდა რაცა აწმინდებულად ძუნძულითვე უკან დაბრუნდა. გზაში გადასწყვეტა, სამადვიგრო გადაეხადა მეპაპიროსე ბავშვებისათვის, რომლებმაც ტყუილათ გააკიდეს ვილაქას, და ისიც გულქა აღამიანს.

ყარამანი უკვე თავის ოთახის შუშბანდში იყო, როდესაც ოპერის თეატრში ფარდა შესამთ დაეშო. მჭირდავი თვალი შეამჩნევდა, თუ როგორ მოუსვენრათ იღდა ლოცაში, ქალი ყავის ფერი პორტყელით.

ყარამანმა სოველი ქუდი შუშბანდში დამბრკალ ჩიტივით ჩამოაქიდა და ოთახის კარები შეიღო. გადაშლილ წიგნებთან და გახეთქილ სავსე მაგიდაზე პორტყელი დაავლო და სავარდელში მოსხლეტით ჩაიკეცა.

ყარამანმა ინანა, რომ პატარა გოგონა, რომელსაც თვალები სულ ჩიო ჩიოსს ჰქონდა, სახლში არ წამოიყვანა და დაწვრილებით არ გამოკითხა ყველაფერი. ვინ იცის, იქნებ ჩიო-ჩიომ უკანონო შვილი ქუჩისათვის გაიმეტა.

არა, ამას ჩიო-ჩიო არ იზამდა— გამოედევნა თავის- თავს ყარამანი.

სხვა გზა არაა თვითონ უნდა ენახო, გადასწყვეტა ყარამანმა.— მაგრამ როგორ მოვახერხო? ბედს შერიგებული უთუთი მისაყვედურებს, რომ 8-9 წლის წინეთ ისეთ მდგომარეობაში ჩავადე და ეხლაც არ ვასვენებ! იქნებ კვლავ იტანებო? ვინ იცის. ნეტადი ბავში მაინც იქნებოდეს ცოცხალი.— უიმედოთ ინატრა ყარამანმა და ცოტახნით თვალები მიოღდა. შემდეგ ელექტრონს მიაშტერა და უკებ ელექტრონის მავთული, რომელსაც სიცოცხესაგან დამბრკალ ბუჩხები შემოხედიდნენ, გადაიქცა სოლისა პატარა შარათ ეკლიან წყნელებით შემოღობილი ეზოთი, სადაც ისლთ დახტურ ფიკრულად ყარამანის მამის ცხედავი ასვენია და ტარილთ დალილი ჰყრის ფულეები კერას ყვავილებით არაგმო უსხედან. აყერ, თამაშობიდან დაბრუნებული ყარამანი, გამოწყობილი მამის ცხე- დარი ზოი დაინახა, დედას მივარდა:

— დედა, მამათი მობიასთ მიღის? რომ გაიღვიძებს მეც წამიყვანოს, კარგი?

თავჩაღწეული დედა ყარამანს გულში უპასუხობთ იქარეს და ცრემლებით იბრაზბა. შემინებული ყარამანიც ზღუტუნებს.

ყარამანს უფრო ცოცხლად წამოუღდა: ობლობა. დიდის ვიკეცური გარჯა. ქუთისი. გინზაზი. იოსებ ოცხლის დარიგება, რომელსაც ყარამანმა მეშვიდე კლასიდან უდალად, ტყილისი, ჩიო-ჩიო, არაღელვარე სტამ-

შალვა ჭიჭოძე

ახალ ქართულ მხატვრობაში ლ. გუდიაშვილი, დ. კაკაბაძე და შალვა ჭიჭოძე, უსათუოდ ჩაითვლებიან ყველაზე ძლიერებით. პირველი ორი მუშაობს პარიზში და როგორც სარწმუნოთ ვიცით მალე დაბრუნდებიან სამშობლოში.

შალვა ჭიჭოძე გარდაცვალა ორი წლის წინათ გერმანიაში, ტუბერკულოზით. მისი სიკვდილი მოულოდნელი იყო, და სამწუხაროდ, დღემდე არ გეჟონია ცნობები როგორც მისი შემოქმედების ისე მისი სიკვდილის შესახებ. ჩვენ ეჭვნაღის ამ ნომერში მოთავსებული სურათები გარდაცვლილ მხატვრისა, რამოდენიმეთ შეავსებენ ამ ნაკლს. ვინც იცნობდა შ. ჭიჭოძის შემოქმედებას

ევროპაში გამზავრებამდის, ის დარწმუნდება თუ როგორ გაზრდილა მხატვარი რამოდენიმე წელიწადში.

აქ წარმოდგენილი სურათები გამაფრინო იყვენ ევროპის ქალაქებში და დიდი შთაბეჭდილება მოახდინეს მხატვართა წრეებში. ეს სურათები ინახებიან პარიზში, ჭიჭოძის ერთ მეგობართან, და მიღებული ზომები მათ საქართველოში გადმოსაცხვენათ. „დროშის“ შემდეგ ნომერში ჩვენ შევხვებით დაწვრილებით შ. ჭიჭოძის მხატვრობას და მოვათავსებთ ვრცელ ცნობებს მისი ცხოვრებისა და სიკვდილის შესახებ, რედაქცია დიდ მადლობას უცხადებს გარდაცვლილის დას მსახიობ ქალს ანეტა ჭიჭოძის, რომელმაც გადმოგვცა სურათების რეპროდუქციები ჩვენს ჟურნალში შ. სათავესებლად.

მხატვარი დავით კაკაბაძე და შალვა ჭიჭოძე

ბის მოწყობა. ციხე. ციხიბირი და ელექტრონის მავთული ეხლა შეიცვალა მოსკოვის ამოხებულ ქუჩებთან, სადაც სისხლის ნიაღვარები მალა ატივტივებენ პაპიროსების ცარიელ კოლოფებს და ტყვიებით დატყვივულ კედლებიდან ჩამოვლილი კერენსკის მოწოდებებს. აგერ, ჯაგშ-ნიანმა ავტომობილმა, რომელიც ოთხივე მხრიდან ნალევრდალებს ისვრის, გასრისა პატარა ფინია. საცოდავი, რამდენს იჩხვლებდა კიდევ ახალდაბადებულ ბავშვივით, რომ მეორე ავტომობილს, რომელშიდაც ყარამანი იჯდა, თავიც არ გაეჟულიტა... შემდეგ მუშათა და ჯარისკაცთა კრებები ყარამანის თავმჯდომარეობით და ლენინთან ერთად მიტინგიდან-მიტინგზე, შემდეგ, შემდეგ საქართველო...

— ჩაის არ ინებებთ შვილო! სამოყარი ცხელია. ნახევრათ ღია კარიდან დასახლისისი პირიღებულმა ხმამ ყარამანი ბერუსიდან გამოიყვანა.

— არა, გმადლობთ. ციხათ უნასუბა ყარამანმა და გაოცებულმა დასახლისმა კარები ფრთხილათ გაიხურა.

ყარამანი დაბეჭდილი აღდა.

ოთახში რამდენჯერმე გავლა-გამოვლის დროს, მაგიადავ გადაშლილ წიგნებს შორის, თვალი მოხვდა: „ვირების მესია“ და წიგნი ხელში აიღო.

— რაედენ გეტყობ. ვირების მესია—ხმა მალა წითკითხა მეორეთ და წიგნი ღიმილით გადაფურცლა.

ყარამანს განსაკუთრებით მოეწონა უკანასკნელი ლექსი: „შე ვარ გლადიატორი“ მაგრამ „ვირების მესიის“ რევოლიუციონერობაში ზარც ეჭვი შეეპარა.

უფრო მეტი სიყვარულით რამდენჯერმე წაიკითხა: „ჩაოლო“ და „ჩემი ბავშვა სოფელში“. წიგნის დახურვის შემდეგ, თითქოს გულზე ლოდი ააქალესო, წელში გაიშარია და ხმა დაბალი სტყვნით ლოგინს მიაშურა, ტანისმოსვის გაძრობის დროს კიდევ ერთხელ გაიმეორა:

„შემდეგ ცრემლებმა დაშალა

„ჩემი ბავშვის ამბავი“

და ოთახი ერთბაშათ სიბნელეში მოიქცა.

თანამედროვე ქართული მხატვრობა.

178

შ. ქიქოძე. პორტრეტი ესპანელი ქალისა

შ. ქიქოძე. გურია.

შ. ქიქოძე. ზევსტრეთი.

თანამედროვე ქართული მხატვრობა.

შ. ქიქოძე. იპონელი მეფობარი მხატვარი.

შ. ქიქოძე. თანამედროვე უკრაინა.

შ. ქიქოძე. მხატვარი, მისი ჯიბი და კინძისთავი.

შ. ქიქოძე. ქრთული. სურფა.

III

ყარამანს მთელი ღამე მკედარივით ეძინა. ფეხის ცერებზე შემოსულმა დიასახლისმა, რომელმაც გაზეთები შემოიტანა, მზრუნველობით გაუსწორა ბალიშიდან გადმოგდებული თაფი და კალანდარს ფურცელი აახია.

კარგად მომზევეებული იქნებოდა, ყარამანი ტელეფონის წყრილმა გამოაღვიძა და თვალზე გაუხილავათ ტელეფონის მილი ყურთან მიიტანა.

გისმენო!

(გაისმა ყარამანის გამოუფიხრებელი ხმა.)

აღლო!

საიდან ლაპარაკობო!

ვინ?

(ყარამანი წყალგადასმულივით შეინძრა).

ჩიო-ჩიო?

საიდან მელაპარაკებო?

როგორ ხარო?

ყარამანს სახეზე ლიმილმა გადაურბინა, (ასე შეუძლია გაიღმოს, მხოლოდ დიდიხნის ავადმყოფს, რომელსაც ექიმმა ნება მისცა ლოგინში ფეხები მოიროხას).

— რატომ ასე აკანკალეული ხმით მელაპარაკებო?! (თუ მე მძვინვარე გაიფიქრა ყარამანმა). სათხოვარი გაქვო?..

თქვენი კმარი შეიპყრეს?

წუხელის.

დასჭერს!

საავადმყოფოში განახვონ?!!

ყარამანმა ტელეფონის მიღს ხელი ცივად შეუშვა. თავი სიზმარში ეგონა და ზურგიით კედელს მიეყრდნო, ლენინის სურათმა, რომელიც პირდაპირ მაგიდასთან ეკიდა, თვალი თვალში გაუყარა.

ყარამანმა მომკვდავივით თვალები პერს მთავლი (ელექტრონის მავთულს ეხლა მხოლოდ შავი წერტილები ეტყობოდა და უდაბნოთ ქცეულ ოთახის სიჩუმეს ბუზების ფრთების შრიალი ცხრილავდა) ხოლო შემდეგ ძარღვებ დაჭრილი ისევ ლენინის სურათს უმწეოდ მიაცქერდა (სურათის ქვეშ კალენდარს სისხლი ეცხო) და ყარამანი უცებ ავტომობილის ძახილმა გამოარკვია.

ავტომობილის განმეორებულ ხმაზე ყარამანმა ფანჯარა გამოაღო და ავტომობილში დაინახა ქალი ყავის ფერი პორტფელით.

ის ერთბაშად დაიბნა, როცა ავტომობილზე თვალი მოჰკრა პატარა ალუბლისფერ დროშებს და ტყვიანაკრავივით ფანჯრიდან გამობრუნებული, მხოლოდ ეხლა მიხვდა, თუ რატომ იყო კალენდარი— შეღებილი სისხლით.

უკვე გონს მოსული ჩქარობდა შემოსვას, მაგრამ ხელები ებორობებოდა (ასე ეპართებოდა ტუსას, რომელსაც

Lisis Poetik

მე ჩემი სახე დავასვენე ვრცელს კაბინეტში,
სადაც აჩრდილი ირგვინა შუბლზეკრულ მოსინის;
მაინც მარტო ვარ და ვერ ვარჩევ ჩემს თავს თვით ღმერთში,
მუდამ ვარსებობ და ჩემს სახელს ადმენი ჰყოცნის!

მიკვირს, ასეთი უდიდესი მე მარტო რად ვარ?
თანამედროვის ოცნებაჲ კი ვერ მომწვდენია!
იქნებ დაეცა სხვების მოდგმა და დიდი ეჩინვარ?
ჩემი ტოჲა იქნებ ჩემგნით აღსადგენია?

ლიკანტროპიულს მოქვენებით არგვინ გლოვობს
და მე ვხარხარებ მხიარული, როგორც აგუნა.
დაპატარავდნენ, გულმანებთან ვეფხი არ ომობს,
თვით პოეტების სხნაც კი ბედმა მე ერთს მარჯუნა!

დალილა ჩემს თმებს ვერ შემეცეცე, ვერც მატყვ წყლულებს!
არც სვეტს შევიანგრე, რომ მით შემდეგ დამარჩეს სახელი!
ღმებარბიუსი უკან დამდევს და ჩამურჩულებს:
მათ არა აქეთ-ა, ისევ შენ ხარ დიდი კახელი!

სანდრა შანშიაშვილი.

გადავ დე—ლაგვალის თავი

(4 სექტემბერი, 1792 წელი).

ეს ენებიანი ჩემი სხეული

ხალხმა გასრისა თავის ფეხებით.

და შერეა ცხელი ბრბომ განეხებით.

ვერ უცქეროდი ტანს საკუთარს შიშორეული.

მაგარა მე სხეულს დამაშორეს და ჩემი ხორცი

დარჩა ქუჩაზე-შორს განატყორცი.

მე გამიძაცა სწრაფი სურვილით

ბრბომ პარიზისამ-მოსულმა ბრაზზე —

ვიღაც ღუქანში სკამდა ალკოგოლს პირგამურეოლი,

და მე დამავდო სოველ დაზავზე.

კუთუროსა მე მიწიდან შემდეგ ამიღო,

თმა დამივარცხნა დალაღებათ იგი დამიყო.

ფერ-უშარულით ჩემი სახე იმან შედეგა,

შემდეგ ვივარდნი პუდრის შეხება.

მაშინ ნაიკმი და მოკაშფული

მწველ იარების ნიშნებით სავეს,

მუხზე დასმული

მე ავიმართე ბრბოების თავზე

ზარბოშ მცენარეთ... სიკვითს აღში

ხალხი დღეროდა აღშფოთებული,

თითქოს ვიყავი ისევ ვერსალში,

და მიმდებნდა ცეცხლის კრებულთ.

თითქო ისმოდა გრიგალი ველთა...

ციხის კიბეთი მე—ულმობელი—

თვით ტამბლის კოშკში, დედოფალის მალაქ სარკმელთან

ავედი—ხალხის მახარობელი!

მ. ვოლოშინი

პატივმოძიდან ამნისტიით ათავისუფლებენ). როცა დია-
სახლისმა ჩაი შემოიტანა, ღია ფანჯრიდან ვალაღა-
დებულ მზესთან ერთად ოთახში ინტერნაციონალის გუ-
გუნე შემოიჭრა. და ყარაზმანა შეამჩნია თუ როგორ შეი-
ძნოა ლენინის სურათი ჩაჩიოზა.

— ოქტომბერი! გულკანური ხმით წამოაძახა ყარა-
მანმა და ოთახიდან შორდულით გაავრდა.

ქაღმა ყავისფერი პორტუგალით ყარაზმანის გაბრწ-
ყინებული სახე რომ დაინახა, პატარა ვარდისფერ ცხვი-
რიდან სათიფლე რატომღაც ჩამოიღო და ავტომატობილთან
უქვე მისულს ხმა მალა მიესალმა.

ყარაზმანი ხარბდ უცქეროდა ღროშებით მომთხულ
პროსპექტს, რომლის ორივე მხარეზე ტყეა არ იყო და
ავტომატობილი ზეზე გაპობილ ხალხის ზღვაში მწვევარ გა-
მოკიდებულ კურდღლეოვით გარბოდა.

უცებ გაისმა გულისწამლები კივილი და სახლით
ბორბლებ შერდებილი ავტომატობილი ძვარუნით შეჩერდა:
ხალხი არხში პირველ გამოშვებულ წყალივით წამოვიდა და
ავტომატობის შემოესალტა. რამდენიმე წუთის შემდეგ ყარა-
მანმა მილიციონერების დახმარებით ბორბლებიდან ძლიერ
გამოათარია თავგაქუდებილი ბავში, რომლის სისხლით აე-
სებულთ თვალები უკანასკნელად შეინძრენ ყარაზმანის
მკლავზე. გადითრებულია ყარაზმანმა, თითქოს საკუთარი
შვილი მოეკლას, ბავშვის უსულო ტანი ძირს დასვენა. და
გულწასული ქალი ყავისფერი პორტუგალით ავტომატობი-
ლიდან გადმოიყვანა.

მეორე დღეს გაუთიებში, რომლებშიაც მოთავსებული
იყო ოქტომბრის დღესასწაულის ბრწყინვალე რატარების
ანგარები და ხაზგასმული დეკორები ჩინეთში რევო-
ლუციონური აჯანყების შესახებ, ქრონიკის ბოლოში, შემ-
თხვევებში, პეტიტით ეწერა:

— ბანდიტის მოკვლა. 6 ნოემბერს ღამით, სა-
ვანგანო კომისიის თანამშრომლებმა თავის ბინაზე შეიპ-
ყრეს ცნობილი ბანდიტი №, რომელიც წინააღმდეგობის
გაუგვის დროს დაჭრილი იქნა და გარდაიცვალა საავად-
მყოფოში გზაში.

იქვე: ავტომატობილის ქვეშ. გუშინ, დღის 11
საათზე, რუსთაველის პროსპექტზე, ავტომატობილმა, გას-
რისა ირისების დახმარებით ბავში (ქალი) დაახლოვებით 8-9
წლის. ვინაობა გამოუჩვენებელია. შოჭერი შეიპყრეს.

რაჟენ გვიბაძე.

180

ანატოლ ფრანს

საფრანგეთის უდიდესი მწერალი. ოქტომბრის რევოლუციის მფობარი. გარდაიცვალა პარიზში.

ანატოლ ფრანს

ანატოლ ფრანს როცა კვდებოდა გონება არ დაუკარგავს. ოთხმოცი წლის მეტრის გონება სიკვდილის პირისპირაც იყო ნათელი. „ესპრი ფრანსე“: აი ეს გონება. უკანასკნელი ლათინთა რასის ფისფირია, მემკვიდრეობით მარტოდმარტო ფრანგებში გადასული. მისი დაქვერ სიტყვებით ძნელია: თითქმის შეუძლებელიც. ეს არ არის უბრალო კლუამახვილობა, რომელიც შუათანა ხალხს ახასიათებს. ეს არ არის ჩვეული პარადოქსი, რომელიც

უფრო მობრუნებაა „საერთო ადგილის“. ეს არის ნაჟანსი გონების, რომელიც თითქო მალულობას თამაშობს. თვითონ გონება არსად სჩანს, თითქო უკანა მიმალული, ან უკეთ, სულიერ ატმოსფერიაში გაღობილი, — წინ კი: ხალისიანი ხაზტება და თამაში ხელუხებ ნაჟანსების. მთელი ფრანგული ჭკუა აქ არის მოცემული. რამოდენიმე ხაზტეხილი. ემილ ფავე ერის თვისებაზე იტყვის: „ეს უკვე ნახევარია გენიისა“. თქმა გაკვეთილია, მაგრამ წამსავე

შმატებს: „თუ არის მეორე ნახევარი“, — და საოცრებად მტრის ცეცხლებს. ბარბე დორევილი ამბობს: „რა ბედნიერებაა ქრისტესათვის, რომ იგი დღეობა, როგორც ადამიანს, მას ეკლებოდა ხასიათის“. ეს ლაბარია ირონიის. ეძღო ვერპარსს უთქვამს ბრუსსის პოეზიაზე: „ეს არის ელვა, მებაძმენზე ჯვარცმული“. ეს რომელი მებაძმეა ნამდვილი. სტენდალის თქმა: „ერთადერთი მებაძმეა საბუთი დღეობისა ის არის, რომ იგი არ არსებობს“. ნიქსეს პირდაპირ ეხარბება ეს თქმა, და დასძენს, რომ მისი თქმა შეედო მხოლოდ „ზარატუსტრას შემქმნელს—რასაკვირველია, სტენდალს რომ არ ეთქვა პირველად. მაგალითების გრაფება იქნებოდა მთელი ფრანგული ლიტერატურის მოყვანა. ფრანგული ლიტერატურა არის „ესპრი ფრანსე“: სხვა არაფერი. ეს არის ინტელექტუალური რასისული ხეივანის. „ესპრი ფრანსე“ მასკა გონების. როგორც ასეთი, იგი ირონიია (არა ჰუმორი) თავიდან ბოლომდე, მოქნილი და ბასრი.

ანატოლ ფრანსის არსება ეს ქება და ეს ირონია. მთელი დისკრეტაციის დაწერა შეიძლება იმ თემაზე, თუ როგორ სხეულდება მის ბუნებაში ლატინთა გენიის ფილოსოფი. შედეგებია ჰუმორისტისა ერთი შეხედვრად, რომელსაც მოგვითხრობს პოლ გზელს. ანატოლ ფრანსის წვდია სიღნეის უნივერსიტეტის პროფესორი ფილოლოგიის ბრაუნს. იგი გამოკითხავს ფრანსს გენიალობის საიდუმლოს. ანატოლ ფრანსს ჰყვითს საოცრებას საოცრებაში: გენიალობას ვერ ჰქმნის: ვერც კარგი წარა, ვერც კნისლის შრომა, ვერც შთაგონების სიმდიდრე, ვერც კნისლის კომპოზიციის და სხვა და სხვა. თქვენ უნდა უყუროთ ბრაუნს გაცემულ სახეს და უნდა იმისთან მისი ლენჩური ძახილი: „იესე“ და „აჰ“ აქ ორი რასაა მოცემული. და როცა ფრანსს „დიდებული ეილის“ (შექსირის) მაგალითი მოჰყავს, რომ მასაც მისიდან ბავშვური შეცდომები, პროფესორის აცემებული ყურები და წამოკალებული თვალები თითქმის ვიდაცას რადაცას გვედგებიან. უკეთესს სანახაობას კაცი ვერ იხილავს: ირონიისტი ფრანსი და ბლაგვი პროფესორი...

ანატოლ ფრანსს სხვა მხრიდან იყო ლატინთა გენიის სატარებელი. ლატინელები უთავიერად მხოლოდებია სხეულთა ფორმების. ანატოლ ფრანსს ჰქონდა მათი თვალის და მათი მხერგი. მას უყვარდა ხილული მკვანია. ქვეყანაზე იგი მზერდა ნივთებს. ნივთებს შორის იგი ხედავდა ქმნილ შედეგებს. თვითონ მისი შემოქმედება ნივთებთანაა, დაკავშირებული. პოლ გზელის ცნობა: „ტაბის“ ეკუთვნის ჰელენური ტრისებს, წითელი ზამბახი იტალიური ფიანისა, „ფანა და რაქ“ მესუმერზე საუკუნის ქსოვილებს, „ამერიკის სეკურიტა“ ლუდოიკო მეთიქს-მეტის ავეჯეულობას. ბოლო ხანებში მისი გეგმა დაიწყო თავის კაპრიზებით მეთიქსმეტ საუკუნის სტილი. ქმნილ შედეგებში მას უყვარდა წიგნები მტად. ბუკინისტის შეილა, იგი ბუკინისტ შორის გაიზარდა: სენის ნაბიჯზე ლუდის პირისპირ. რომელიმე ძველი წიგნი („ჟი ფოლი“) მისთვის ბევრად უფრო საყვარელი იყო ვიდრე მისი ატეკრება და სურნელოვან დროებადსულ პაპი-რუსზე იგი აღბაღ ლამაზ ქალსაც ვაცულობს. მის მწერლობა ბუკინიზმის გენიაა. ანატოლ ფრანსს ჯიშია პირველ ყოვლისა. როგორც მწერალი, და გვარულ შემოქმედებას იგი, ცხადია, წიგნებიდან წიგნებში უფრო გაა-

ძელებდა. იგი გამოდის წიგნებიდან და ლაბარაკოს ნივთებზე. თუ კიდევ დავუკრება ისკარ უაილდს, რომ ნივთზე ლაბარაკი ბევრად უფრო ძნელია ვიდრე თვითონ ნივთის შექმნა, მაშინ ანატოლ ფრანსს უდიდესი შემოქმედის ძვირად თუ ვინმე ნახავდა. მისი რომანი, თუ მოთხრობა, მართლაც რომ გენიალური მუსიკათა გენიალური, მაგრამ მინც მუსიკა.

მონტენ „სწერს“, როცა სწერს. რაბულ „ლაბარაკოს“ როცა სწერს. ცნობილია ეს სხვაობა. რუსეთში რაბულს მაგალითი ვისილი როზნოვი. ანატოლ ფრანსს რაბულთან აისი გამოსული; იგიც „საუბრობს“. მხოლოდ რაბულს ბავშვად დგვია ლიტერატურული მოსაყვალის, ანატოლ ფრანსს კი მოდუნებული ეპიკურული სახეს საწინააღმდეგო მისთვის და უფრო მისი ტევების მსუქნეკი. საოცარი მოთხრობა აქვს ერთი ფრანსს. პოლატე რომშია დაბრუნებული და ვიცი ასხენებს პალატი რომში. „გაბსოსეს იესო ნაზარეტელი მეფე ურიათა?“ შეკითხვა. პოლატე თითქმის თავს ძალას ტანს, იგონებს, ბოლოს ბელს გააქნევს უნდავსლოთ და იტყვის: „არა, არ მასოსეს! აქ პოლატე პირდაპირ გამოჰრიალი. მართლა არ ასხივს? აქ თუ ასხივს, პოზას ემორჩილება? სულ ერთია: ეპიკურული პირველი დღეები „ნილ აღმართის“-ა. პოლატე აქ რა მოდუნებოთ თვითონ ანატოლ ფრანსსა: მედიდური ჯიშის და რაბოდენიმი „განზმდგომი. აქ არის მისი სხვაობა. რაბულ ფრანგული მინიწარა, ყველაფერი რომ მოაქვს. ანატოლ ფრანსს დაწმუნებული ნაკალბული, ეტრუსკის ვაზაში ჩასხმული. მაგრამ „მოსაუბრის“ ორივე პირველ სხვაობას თან სდევს მეორე: ანატოლ ფრანსს არ აქვს დიდი ფანტაზია. რაბულ თუ „ლაბარაკოს“, იმავ დროს მოუთხრობს იგი სხვა და სხვა ამბებს. ანატოლ ფრანსს „ლაბარაკოს“ და „საუბრობს“. აქ ამბავი ნაკლებათაა, საუკეთესო მისი რომანია „მედიდის დედოფლის სარადი“ საუბარია უფროვსად ამატე ეტრუსკის შესანიშნავი, მაგრამ მინც საუბარი. როცა ფრანსს ერთი მეგობრისაგან მიიღო ბალზაის მიუყვარულია მიერ შედგენილი „რეჟერატორი ადამიანური კომედის“, მის გაკვირვებას საზღვარი არ ჰქონდა: აქ იყო შეგროვილი ორი ათასი გმირის ბიოგრაფია. ანატოლ ფრანსს ვერც კი წარმოედგინა, რომ ერთს ადამიანს შეეძლო ამდენი ხალხის შექმნა და სეკეტურებში ატეკრება ბალზას „ღმერთი“ უწოდა. ნათელია—რის გამო.

ფრანგული ლიტერატურა არის ფრანგული ენა, ასე ფიქრობდა ანატოლ ფრანსს. იგი მიუთითებდა თავის ბიბლიოტეკას: „აი ჩემი წყაროები. თქვენ აქ იპოვით დიდსა და გულისხმიერ მწერლებს, რომლებიც ლაბარაკოდნ კარგი ფრანგული ენით, ესე იგი, რომლებიც კარგად აზროვნებდნენ“. ფრანსის აზრით, კარგი ფრანგული და კარგი აზრი ერთიად იგივეა. ენის აპოლოგია ამაზე შორს ვერ წავა: ყოველ შემთხვევაში—ენის გრძნობა. მოპას-სანის შესახებ იგი სწერს: „რაც შეეხება მოპასანის ენას, ეტიკეტი მხოლოდ იმას, რომ ეს ნამდვილი ფრანგული ენაა, რადგან არ ვიცი სხვა უფრო უკეთესი ქება“. ასეა შესწავლილი ანატოლ ფრანსს ფრანგულ ენას და ასე უყვარს იგი. თქვენ წარმოიდგენთ ფრანსის ვაიკებას, როცა მას ერთ-მა აბიერებულმა მიმართა—მიეცა მისთვის რომელიმე რომანი ექვანტრეტე სათარგმნელად. ენა, რომლითაც მეტყველებდნენ: მონტენ და რაბულ, სენისმი და შატობრიან

რონსარ და ბოდლერ, სტენდალ და ფლობერ,—და უფროა გუტარპირის სიტყვა ექსპერანტო! წარმოიდგ. მაქვს ფრანსის ზემი რისხა და ირონიის წყველი. ლიტერატურაში ანატოლ ფრანს არის სტილი და გემო: სტილის მხრით—არა-ვითარი სიჭარბე, გემოს მხრით—არავითარი მაჟალობა. ანატოლ ფრანსის სტილი მკვეთრია, მაგრამ იგი არ წააგავს ჰერკულ სენ-სიმონის სტილს, რომელიც ჰყვითის მათ-რახებში. ანატოლ ფრანსის სტილი ფერადი და ბატო-ვანია, მაგრამ იგი არ წააგავს სენ-ვიტორის სტილს, რომელიც ვაჰანაღია არის ფერების და ხატების. ანატოლ ფრანსის სტილი მტკიცედ ნაქვია და მარჯვედ გამაბ-თული, მაგრამ იგი არ წააგავს ფლობერის სტილს, რომლის ნაქვიადა რაღისა და გამარულდება სპირალის, პირველთა შედარებით ფრანსის სტილი უფრო მორიდებ-ბულია, მეორესთან შედარებით—უფრო ზომიერი, მესა-მესთან შედარებით—უფრო მსუბუქი. ანატოლ ფრანს არც ზომავს და არც წინავეს სიტყვას. მისთვის სიტყვა უფრო ჰავანის სივარაა. ეს—„ისე“, თუ კი სინჯავა დაუწყეთ მის ფრაზას, შესაძლოა ხშირად დამასკის რკინა მოგხვდეთ ხელში, რომლის ტარს, თუ დაგვირდეთ, წვერი უკენს ლუში გველივით, და რომელიც შემდეგ კრალით გაიშ-ლებს. ანატოლ ფრანს არის თვითონ ზომა უსაშველო, მისი გემო უღვია. კნობილია მისი ხიზიხიტი, როცა პარ-ნასილეს ვიქტორ ჰეგომ მანალურად წვერი გაუფანავა, წვერილი ჰეგონი არ ეგონათ. ფიქრობდნენ: თუ სხვა ვინმემ იმასხიო. მაგრამ საუბედუროდ ვიქტორის გამოდგა.

შეიძლება ითქვას: ანატოლ ფრანსი იყო უკანასკნელ-ლი დიდი მწერალი საფრანგეთის. იგი არ იყო არც ეპი-გონი და არც ალექსანდრიტი. თუ სტოვეებს ხანდახან ასეთს შთაბეჭდილებას, ამის მიზეზი სხვა რამაა: თით-ქმის პრობლემა მთელი ფრანგული ლიტერატურის. „ეს-არ ფრანსი“ მასკაა გონების. მასკის პირით მეტყველებს მარტო ირონია. ირონია ჰქვას პათოსს. ხოლო პათოსი საზოგადო ვადამოხაზია. მართალია: იქ, საცა კტუა არ არის, პათოსი სასაცილოა მხოლოდ. მაგრამ ისიც მართა-ლია: იქ, საცა პათოსი არ არის, ირონია ანალიტიკაა მხო-ლოდ. ანატოლ ფრანსს აქვს ირონია, მაგრამ მას არ აქვს პათოსი. მან არ იცის, რა არის დიდი ენება. იგი ყოველ-

თვის „ჰკვინიანა“ და მისი ლოგიკა დიაბოლიკაა. მან არ იცის, რა არის რაღის გარღვევა. მან არ იცის გახელება. არც ერთი დიდი პრობლემა, რომელიც მიწის პლანეტას აწვალებს, მას არ სტანჯავს. იგი მას ისე ექცევა, რო-გორც ძელი მავი გველს: გააჩერებს, ხელს გადაუსვამს, გესლს დააღლეინებს და გაუშვებს. ხოლო მას გესლი არ ხვდება. გატანჯავა პრობლემათი კი აუტოცილებელი „შემოქ-მელისათვის. აქედან ერთი ხაზი: ანატოლ ფრანს როგორც მწერალი ათჯერ უფრო უკეთესია ვიდრე ვილიე დე ლილ-ადან, მაგრამ უკანასკნელი თავის ეპიზონერული ნივთი ათჯერ უფრო გულსსმიერია ვიდრე ანატოლ ფრანს. შესანიშნავია ანატოლ ფრანსის შესხედრა ოგოუსტ რო-დენთან. უკანასკნელი ნამდვილი სახე იყო დიდი შემოქ-მელის. ანატოლ ფრანს ირონიით შეხედა ერთს ამბავს, როდენმა დაამზადა ვიქტორ ჰეგოს ძეგლის პროექტი. მი-ვიდენ სანახავა. ღამით ნიაღვარი ჩასულყო და მივილი ტანით ამართული ჰეგო ტილახში ჩაფლულიყო. ფრანს-ლისტებს შესანიშნავად გეგმიანთ: ტალახიდან ამოღისო. როდენის ინტუიცია სტიქიონს მიერდო და ძეგლის პრო-ექტი არ აღუდგენია პირვანდელი სახით. ანატოლ ფრანს კი ქებათვით მადრ ირონიას აწვეთებს ამ ქუცეას. ბო-ლოს და ბოლოს ვინ არის აქ მართალი: მაილად ანალი-ტიკით მოუწითული ფრანს, თუ ზეკაცური ნაივობით ნე-ბაგალობიანი როდენი? მე გმონია, მეორე. ანატოლ ფრანს ბარონ დენონის შესახებ წერს: „მას აცლდა ცოდნა ნა-პირების გადალახვის“. ეს ნაკლი თვითონ ფრანსის ნაქ-ლია. შეიძლება ეს იყო მისი „ფრიადი“ და მისთვის უფერად მას ყოველს გადალახავი ენებიანი ჯან ყოფეს! ზოგ სისხლის გამოშვება ეჭირავება. ზოგს ეს სისხლის შესხმა. ანატოლ ფრანსის რასას მოდუნებულია და შეიძ-ლება შეუცნობლად სწყუროდა მას ჯიშის სისხლის განაბ-ლება. მე გმონია აქ იმავედა უმოთარესად მისი მიღება რუსეთის დიდი რევოლუციის! მაგრამ ეს ცალკე ექსპურ-სის საგანია. ერთად ერთ წამს ულიალტა ანატოლ ფრანს-მა თავის თავს: სიკვდილის წინ ხშირად დედას იხსენებ-დაო. ალაბად თვლილი უფრო ძლიერი აღმოჩნდა ვიდრე ფრანსის ღიმილიანი ირონია.

გრიგოლ რობაქიძე.

საპადეიშოი ვიწითაჲი

აოლ გავლლი

ახალი აკადემიური არჩენების დაწყობისას კანდი-დატები ჩვეულებრივ დარბაზობას უბნთან ბატონ ბერე-რეს მათ იცნათ, რომ კარგა ხანია რაც იგი აღარ დიაბ-რება სანაპიროს კუთხეში და არავითარი მონაწილეობას არ იღებს კენჭისყრაში, მიუხედავად ამისა, მისი დიდების პატივი მათში იმდენათ ძლიერია, რომ ისინი მაინც დაე-ძებენ მის მხას.

ეს—ჩვეულებაა, რომელსაც ვერაინც გადაუხვევს, თე-თონ დატონი წვერებიც კი სასულიერო წრიდან.

(შემოვიღის ედმონდ აროკური, თამაში პოეტი „სქესთა ლეგენდების“).

აროკური—ვერეინ მიხედვობა დაიწყო აროკურმა, რომ ჩვე დარბაზობას თქვენთან—მიზანდ აქვს აკადემიის კანდიდატობა.

ფრანსი ნუ თუ თქვენ არ იცით, რომ ჩემი ფეხი არ გადგმულა მაზარინის სასახლეში?

აროკური—მითხარით ძვირფასო მეტრო, არ შეგე-ძლებოდათ თქვენ რომ...

ფრანსი „სური დამიგდეთ, ჩემო ძვირფასო მეგობა-რო, მეკარენიც კი ვეღარ მიწინებო. მართლა და, აი სა-უკეთესო საშუალება... გთხოვთ გაგაცნოთ ჩემი რუსი მე-გობარი ს.“

ს.—(უზარმაზარი, შავი დაშვებული წვერით, ესალ-მება აროკურს).

ფრანსი ჩემი მეგობარი წამოვა ჩემს მაგივრათ აკადემიაში და იტყვის, რომ ის არის ანატოლ ფრანსი... არა, მართლა, ჩემთვის უზერბული იქნებოდა, რომ მარტო ხმის მისაცემად წამოგესულიყო. „საწყალო მეგობარი... თქვენ, რასაკვირველია, გყავთ უფრო არსებითი ხმები, ენაბოთ, თუ ვინ გვეყვებით. მოვიგონეთ აკადემიკო-სების სახელები. უბედურება იმაშია, რომ ისინი სრულიად უცნობნი არიან“.

აროკური — მე ყველა მათგანს ვიცნობ.

ფრანსი „შეუჭებელია“.

აროკური — პატროსან სიტყვას გაძღვეთ: ყოველს არ დადებენ, პარიზში დაითვლება ნახევარი ღებნი უბედური, რომელიც იზებარებენ „უცედავია“ სრულს სისა, და რომელიც დადიან სახლიდან სახლში კარგის საკუთრებაში.

ფრანსი „თქვენა სასუფეშებლათ ხომ არ გინდათ გავასწონოთ მშვენიერა ადგილები ვინაჲს „პოეტის დღიურადან“, სადაც მან ჩასწერა თავისი დარბაზობა რაიგი — კოლდარათან?!!“

აროკური — მე ვიცი ზეპირად. რა დიდებული ბუფონადაა. მოხუცი რუაი — კოლიარი, ჩათბილებული მამაბაჰურ ხალთის, შვია პარიკით თავზე უღებს კარებს ვინაჲს, რომ უთხრას: „მე არ შემოძლია შემოვიღვით თქვენ, ბატონო, რადგანაც ეს არის მივიღე წამალი“. და თან უმატებს „თქვენ ჩვენთან არავითარი შანსები არა გაქვთ... სხვათა შორის, თქვენს ნაწერებსაც არ ვიცნობ, იმიტომ რომ, ალაღაფერს აღარ ვკითხულობ უცეცხლად ათი წელია. ჩემს წლებში, კი აღარ ჰკითხულობენ, მხოლოდ გადაკითხვას უნდებინან“.

უსათუოდ — განაგრძობდა **აროკური**, — რომ ვინაჲს — დროიდან არაფერი არ შეცვლილა. ვინაჲ სჩიოდა, რომ რუაი — კოლიარი არ ჰკითხულობდა მის ნაწერებს, და ფეგნობდა დარბაზობისა მუდამ, რომ უცეცხლად რიცხვიდან ბევრმა არ იცის შეწოდება. ეს სამეწარმეა.

ფრანსი „მეტე რაღა გინდათ? არასდროს, თითქმის არასდროს აკადემიკოსებს არ გადუშლიათ კანდიდატების წიგნები.“

ყური მივდეთ, **ლეონტ** დე-ლილი ღმერთმაგინებულნი, „პარაბროსული პოემების“ ავტორი, აირჩიეს, როგორც ქრისტიანული პოეტი. გარწმუნებთ თქვენ. მე გეუბნებით ამას, როგორც მომსწრე. მე ყოველს ნაბიჯზე თვალს ვადევნებდი მის არჩევნებს. მე ვიყავი სენატის ბიბლიოთეკის მდივანი, საცა ის იყო მცველად.

ის აირჩიეს მხოლოდ ჰერკოვ დე-პრიოს წყალობით. ჰერკოვ დე-პრიომ იცოდა, რომ **ლეონტ**-დე-ლილი იყო პოეტი. როგორ გაიგო მან ეს? დღემდე ის მე ვერ ამიხსნია.

— ჩვენ ელაპარაკობდით ერთს პოეტზე, — აცნობა მან თავის კოლეგებს. აჰ **ფრანსი**ა წაილაპარაკა წერილი, მკეთერი ხმით ჰერკოვის მიმართ.

— ეს პოეტი, რასაკვირვლია, სპირტუალისტია. რადგანაც ყველა პოეტები სპირტუალისტები არიან, სპირტუალიზმი, ქრისტიანობა, — ეს ერთი და იგივეა. ასე, ჩემი **ლეონტ**-დე-ლილი — ქრისტიანია, კარგი ქრისტიანი. მე ძალზედ მას ხმას. მომადმიენ რე!!

— უნდა გითხრათ თქვენ, ჩემი ჰერკოვ დე-პრიო იყო ატაცებული ქრისტიანი და თანაც ცეცხლიანი ტემპერამენტი. ერთხელ ეჭიმა ურჩია აიყვანა საცვარელი, რომ კოლის საცხოვრებელი ჯანმოთხლებას გაფრთხილებოდა. ჰერკოვმა იფიქრა და მერე უცბათ უფასხა:

— მაშ, ძვირფასო ეჭიმა, გეფიცებით პატრისნებას, მე მიჩვენებია დავკარგე ჩემი კოლი, ვიდრე ჩემი სული. **ლეონტ**-დე-ლილის არჩევნებს იღბალი ჰქონდა, ერთი ასეთი ბედნიერი გაუგებრობითაც. უცეცხლად უმარავლესობა რომელმაც ხმა მისცა მას, როგორც მე მით-

ხრეს. მიაწერეს — სიული-პრიოდომის „გატეხილი ვახა“ — **აროკურის** სახეს გავყვარება დაეტყო.

ფრანსი — „მაგრამ უმეტესად, ჩემი ძვირფასო მეგობარო, — ეს თქვენც კარგად იცით, ისევე როგორც მე, — არჩევნები მუდამ პოლიტიკურია“.

აროკური, — რათა ძვირფასო მეტრო, თქვენი არჩევნები — პოლიტიკური არა ყოფილიყო.

ფრანსი — პირიქით, უფრო, ვიდრე სხვისიმე, მაგრამ ამაზედ ღირს ერცლად ვილაპარაკო.

ლუი ალევი რომელიც იყო ჩემი ძმური მეგობარი, მიმგონებდა განუწყვეტელი: „რისთვის უწყობი აკადემიას? უნდა მისი წვერი გახდეს. ეს ერთგვარ შრის აძლევს წიგნის ყდას. წამოაყენეთ თქვენი კანდიდატურა, ჰქენით ეს ჩემთვის. ჩემთვის უნებრელია ვიყო უცეცხლი, მაშინ როცა თქვენ არა ხართ უცეცხლი“.

იგი მუდამ ისე მიმგონებდა ამას და ისე კარგად, რომ მე დავწერე ჩემი განცხადება. მე მიველი მასთან წასაკითხად.

— არა, — მითხრა მან, — თქვენი წერილი ვერ არის დაწერილი იმ ფორმით. მომეცით მე შვეიცარო როგორც საკრიაო.

და, განგებ, ჩაასვა მასში სამი თუ ოთხი ისეთი მაგარი შეცდომა ფრანგული ენის წინააღმდეგ, რომლებიც ბარწინადღენ, ვაჟარებდით ყანაში.

— აი, — სიტყვა მან, — ასეთი წერაა საკრიაო. მაგრამ ეს კიდევ სამიდან არ არის. უნდა ვიცოდეთ, ვინ გვეუბნათ თქვენად.

მან შეაღინა სია და შეუდგა აუტრისცელ ჩანისწენას. — 33 33 — ამბობდა იგი. — ეს სამიში იქნება. ეს წამალი ჰერკოვები უგრიმოსად თქვენ არ ჩაგულაპყენ.

მე შეუდგე ჩემს დარბაზობას. ალევი ხელმძღვანელობდა. ყოველ დილით მომდიოდა ბარათები: „მიდით ამასთან და ამასთან“. შეიარეთ, შეიარეთ კიდევ იმასთან“.

ბოლოს, ერთხელ მე დავინახე ის განათება.

— მოდის, — წამოიძახა მან, ხელების ფშვნიტით, — ჩვენ ისინი ხელში გვიკვირავს.

— ვინ ისინი?

— ჰერკოვები. ყური მივდეთ. არის ორი სავა-კანტო სავარძელი. აკადემიის უკიდურესი მემარცხენე ასახელებს თქვენს კანდიდატურას ერთს მათგანზედ. ჰერკოვები აჩვენებენ მეორეს ღირსეულ აზნაურს, ძველი გვარიშვილობის მაგამ სრულიად უფიცს ლიტერატურაში. მაგრამ ადვილათ ვერ მოგვახამენ თავზე.

ჩვენ მათ უთხარით:

— გინდათ, რომ უკიდურესმა მემარცხენემ ხმა მისცეს თქვენს აზნაურს? მიეცით ხმა ანატოლ ფრანსს. სამხატურ წამსახური.

— პატრონსაი! ისინი შეთანხმდნენ. მე გახარებული ვარ. ელაბაზეთ ჰერკოვებს: მათ წინააღმდეგ იცინა. მაგრამ, მთავარი ეს არის, არ ელაპარაკოთ არც რელიგიანზედ, არც პოლიტიკაზე. სიტყვით: — მზე ანათებს. ან კიდევ: — პარე ჰქარს. წყნა მოდის: ყნავა. მოკითხეთ დიასახლისის ფინიების ჯანმრთელობა. ასეთივე დარჩე-ბა მიეცა აზნაურსაც.

ცულობებმა ისე ჯაბარა, როგორც მას ჰქონდა ვა-ზომილი. აზნაურები და აზნაური აირჩიეს ერთსა და იმავე დღეს, ერთსა და იმავე ხმებით“.

აროკურ. სულ ერთია, აკადემიამ დაიმსახურა პატივი თქვენის არჩევით.

ფრანს. (ხელს კიდებს) — „მადლობით, ძვირფასო მეგობარო, მე კიდევ განვაგრძობ, რადგან გაგრძელება არსებობს.

იმ ხმებში, რომელიც იყო შეპირებული ჩემთვის, ერთი ხმა არა სჩანდა: ხმა ანრი დე-ბორნიესი. რადგან ეს პატარა ლალტი გაქვეყნდა, მან მოინდომა ჩემთან ბოლომის მოხდა.

— ძვირფასო ბატონო ფრანს, — (დაიწყო მან), — მე ხმა არ მიმიცია თქვენთვის.

— მაპატიეთ, ბატონო დე-ბორნიე, მივიღე თქვენი ხმა.

— არა, სთქვა მან შეწყუბებით.

— გარწმუნებთ რომ... თქვენ არა ხართ აზნაური, ბატონო დე ბორნიე?

— რასაკვირველია, მაგრამ..

— ხომ თქვენ ხართ პოეტრი სიტყვის?

— უწყველია, მაგრამ..

— ჰო და, შეუძლებელია, რომ თქვენ მოქცეულიყავით წინააღმდეგ თქვენი შეპირებისა. თქვენი ხმა მივიღე ბატონო დე-ბორნიე, თქვენ აკი მომეცით ხმა..

ის წვილა დარცხნილია. მაგრამ მე საკმაოდ ვერ ვიციდი შერი და მხოლოდ ველოდი შემთხვევას, რომ შერისძიების წყურვილი მომეკლა.

მე ვიპოვე ეს შემთხვევა ლექსიკონის შესადგენად გამართულს ერთ-ერთ სხდომაზე..

ჩემო ძვირფასო აროკურ, თქვენ, რასაკვირველია, მიიღებთ მონაწილეობას ლექსიკონის შედგენაში. იმიტომ რომ თქვენ იქნებით აკადემიკოსი. ყოველთვის ღებულობენ მას, რაც ძლიერ სწყუბითა“.

აროკურ ნეტავ თუ!

ფრანს. — გევი ნუ გეპარებათ ამაში. და მე გისურვებთ კარგად იმხიარულოთ ამ მშვენიერ სხდომებზე.

ჩვენ სულ ვისხედით ასო აზნე; რადგანაც სამუშაო დღე გეშაბათ ქვეშ მოკლავა. ვადგენდით სიტყვას: anneau — ბეჭედი.

თავმჯდომარეობდა ჰერცოგი დე-ბროი.

ხმის უმეტესობით მიღებულ იქნა შემდეგი განმარტება:

ბეჭედი — ლითონის ნაჭერი მრგვალი ფორმისა.

მე წაეძახე მაგალითი განმარტების ასარევეად. ასევე სხვებმაც მაგრამ მე იმუღებულნი ვიყავი გაფუჭებულიყავი. მაშინ თავში მომიარა ჯოჯოხეთურმა აზრმა.

სწორედ ჩემი მეზობელი საუარძელით იყო კეთილი ბორნიე, ის ხერხიანდაა როგორც ოლრანოს საყვრი. მე დინჯად წაეკარი ზელი:

— ამათ ავიწყლებათ ჰანს კარველის ბეჭედი.

— როგორ, რა? — შემეკითხა თვალების ფშვინებით.

აქ ფრანსმა გახსნა ფრჩხილები.

— თქვენ ყველამ იცით, ჩემო ძვირფასო მეგობრებო, ეს მეტად ორ-აზროვანი ისტორიაა. თქვენ წავიკითხავთ პანტაგრიულის მესამე წიგნში. საბრალო ჰანს კარველი, რომელმაც სიმერეში შეირთო ახალგაზრდა ქალი იტანჯებოდა იკვირანობით. როგორღაც ღამით, როცა მას ეძინა თავის ცოლის გვერდით, ეშმაკმა სიზმრად გადასცა მშვენიერი ბეჭედი. „ჩამოიკაცი თითზე ეს ბეჭედი; ვიდრე ეგ

გვეთება, შენი ცოლი შენი ერთგული იქნება“, სიხარულში ილიმებს საწყალი ჰანსი და ესმის, როგორ ემუდარება მას ცოლი: „ემადა, გეყოფა. გეგეწყებით“. მაგრამ დე-ბორნიეს რაბუნ არა ჰქონდა წაითხული. მე გაფუჭირე-მას:

— მათ ავიწყლებათ ჰანს კარველის ბეჭედი უნდა მოვავანით. — და სრულიად ეგემიულებლად მიხუტვა წამოიყვინა:

— ბატონებო, თქვენ გავიწყდებათ ჰანს კარველის ბეჭედი.

გისმა ფრთხილი სიკილი.

ჰერცოგ დე-ბროი, რომელმაც თითონ კარგად იცოდა რაბუნ, იყო მეტად ზრდილი და დაუფრთხლოვ ამოსლო ლავამი უაღვილო ხუმრობას.

— განვაგრძობთ ბატონებო, — სთქვა მან უკმაყოფილოთ.

ერთი წამის უკან მე ჩაჭრურულე ბორნიეს:

— ეერ გავიონეს თქვენი ნათქვამი, — ეუთხარ მე.

— ბატონებო, ბატონებო, წამოიძახა მან მზრუნველობით, — თქვენ გავიწყდებათ ბეჭედი ჰანს კარველის.

ახლა კი ატყდა საშინელი ხარხარი.

— რა დავმართა, — შეითხა ბორნიემ.

— არ ვიცი, — უკასხუნე მე ცბიერად.

გაცხარებულმა დე-ბროიმ დაბურა სხდომა. გამოსვლისას ჩემს გვერდით ჩამოიარა.

— საკვირველი კაცია, ეს ბორნიე — მითხრა მან, — მშვენიერი სახელი, კარგი მოღმე, უძველეს გავრიშლოზის პატრონი პერიგორიდან; მაგრამ იყავს, როგორც მე-ჩემე. და რასაკვირველია, როცა დაღვეს ზედმეტეს, ისეთ სასულელეს წამოისყვრის, რომ მაიმინე გაუწილდება.

აი, ჩემო ძვირფასო აროკურ, სრულიად სამართლიანი ამბავი ჩემი არჩევისა-საფრანგეთის აკადემიაში და ეს ყურთხული შემთხვევა, რომელიც მასთან არი გადანამული“.

ფრანსი განაგრძობდა.

უკვდავნი არაფერს არ კითხულობენ. ისინი ირჩევენ თავის ახალ თანამომქეს, და არასოდეს არ ჩაიხედავენ მათს წიგნებში. ისინი არიგებენ ლიტერატურულ პრემიებს იმავე მეთოდებით; მისთვის რომ ეს კარგი ჰქონიათ.

იცით, თუ არა ჩემო ძვირფასო აროკურ, ისტორია ერთი პრემიისა ლუიზა კოლეს ლექსებისთვის მინიჭებული.

— არა, — უკასხუნა მან.

ფრანს. — ლუიზა კოლე მეორე იმპერიის დროს დიდებული, ლამაზი ქალი იყო. რამოდენიმედ კაცური მანერებით, კარისკაცის ხნით და თეალებით, რომლითაც ის მოხერხებით სარგებლობდა.

ლუიზა გათხოვილი იყო პატარა კაცზე, კონსერვატორის მექანიკურზე. დიდებულმა ფილოსოფოსმა, ვიქტორ კუზენმა, ამ ქალში აღმოაჩინა ჭეშმარიტება, სილამაზე და სიკეთე. მან გააბითურა პატარა მექანიკური. ლუიზა კოლე უკრავდა ჩანგზე. მან მოსთხოვა თავის მეტაფიზიკის ეშოვნა მისთვის ლექსების პრემია ფრანგულს აკადემიაში.

როგორ შეეძლო საბრალო კუზენს უარი ეთქვა ასეთ მცირე საუქარზე ღვითერ საათების სამაგიეროში.

ყოველ ცისმარე წელს ლუბა კოლზე იღებდა თავის გვირგვინს. ეს დაწესებული იყო ისე, როგორც ნამცხვარი დღესასწაულზე.

ერთხელ საწყალმა ქალმა კოტა გიგან მოჰიდა ხელი თავის საკონკურსო საგანის შემზადებას. ჩადა მოახლოვდა და მას არც ერთი სტრუქტურისაღწერა ჯერაც არ ეფიქრა. მდგომარეობა მართლაც აუტანელი იყო. იმ საღამოს მასთან მოიყარეს თავი წყურღლმა და მსახიობებმა. შემთხვევით მოვიდნენ ფლობერი და ბუფი.

ესენი პიგომბობდნენ კოლეს, რადგან თითონაც გულკეთილი და ხელგამოლილი ადამიანი იყო. სადღილთ უკან მან გაინაპირა ისინი დარბაზის კუთხეში:

— ეჭირფასებო,— სთქვა მან —უნდა დამიხსნათ და, გააცნო რა თავისი დარდის მიზეზი განაგრძობდა:

— გენაცვალეთ. მომეცით ჩემს კაბინეთში.. აქეთ.. დასხედით ამ სავარძელში და შუალამემდის დამიწერეთ ორასი სტრიქონი „უკვდავებაზე“.— ეს არის ტემა კონკურსის, აი ქაღალდი, მელანი.. ახ! დამეცით! თქვენ იპოვეთ მანდ ჩემს თუთუნს და წაპსს ამ კედლის შუაგულში. შემდეგ ის მიუბრუნდა დანარჩენ სტუმრებს.

ორი მეგობარი აბოლებს თუთუნს, სვამენ, ყბებობენ. თორმეტ საათზე ბუფი იძახის:

— რა უყოთ „უკვდავებას“.

— ეჰ, ნეტავი შენ,— იძახის ფლობერი.

ისინი გულმოდგინედ შეეცავენი წაპსს. თორმეტს

აკლია ჩარევი და ბუფი ემუდარება ფლობერს, რამე მოეფიქრონ „უკვდავებისათვის“.

ფლობერი კიდევ იბღვირება, შემდეგ უტბად თამროზე მოსკიდეებს ხელს ლამარტინის წიგნს და ბედუჭხნის.

— დაწერე,— უბრძანებს ის ტირიანულად. — და ზედიზედ უკარნახებს ორასს სტრიქონს „პარმონიდან“.

საქმე გააჩრბულია:
— მიუძღვეთ სათაური „უკვდავება“,— ამბობს იგი, — დიდებულია.

მან დასდო თავისი ადგილზე „პარმონია“, როცა გამონდა ლუბა კოლზე.

— მზად არის, თქვენი ტირიმეთ?

— რასაკვირველია, რასაკვირველია, მიაძახეს გაუბედავით.

მან ჩაიკითხა ფურცლები და ვერ იცნო ლამარტინი. — ძალიან კი არ გიბეჯითთ,— სთქვა მან,— მაგრამ არა უშავსა. ჩემო კეთილშობილ.

და გადაკაცა ორივე მან წარუდგინა პოემი და მიიღო თავისი ჩვეულებრივი პრემია თანაც ალტაცებული ქებით.

ლამარტინის ლექსები დაბეჭდეს ლუბა კოლეს ხელმოწერით. მასში დანიხეს მარტო შთავგონება, რადგან არავის წაეკითხა.

ფლობერმა თავისი მისტიფიკაცია გახსნა მხოლოდ კარგახნის შემდეგ.

გიორგი ლენინძე.

პალაირი ბრიუსოვი.

I

ბრიუსოვს განსაკუთრებული სიყვარულით უყვარდა წარსული და ახლა ის თვითონ ეზიარა წარსულს.

როგორც პარანსელი და „სრულ კლასიკოსების“ შთამომავალი ის ეძებდა შთავგონებას ისტორიაში და მითოლოგიაში.

ისე ვით ახალმა პიგმალიონმა, ბრიუსოვმა გააცოცხლა ჩვენთვის ორფოსი და ცერედიკა, დედალი და იკარი, ანტონიუსი და კლიოპატრა, და ბევრი სხვა...

ბრიუსოვის ლექსების გაგებისათვის საჭიროა მითოლოგიურ სახელების ლექსიკონი.

1905 წლამდე ის შეგნებულად უპყრფოდა სინამდვილეს:

„Я уходил в страну молчания и могил,
В века загадочно-былые“.

ამ დროის ბრიუსოვს ტყუამახვილმა კრიტიკოსმა კორნე ჩეოვსკიმ დაარქვა „ზედმეტყოფი სახელების“ პოეტი, (поэт прилагательных), რომლის ლექსებში არ არის ზმნა, ანუ მოქმედება.

ბრიუსოვის კალამს ეკუთვნის ორი დიდი რომანი: ერთი რომის და მეორე გერმანულ რენესანსის ეპოქიდან. ბრიუსოვის პოეზია წარსულის თეატრია და ის ამ თეატრის რეჟისორია.

ბევრი სახეები—მარიონეტები დამოზოჩილა მან და ბევრი დღეწყებული სანახაობა აჩვენა მაყურებელს.

ბრიუსოვი დატყვევებულია წარსულით. როდესაც ის სტოვებს ამ ელიზიუმს, მას კიდევ ელანდება, დაბრუნებულს მიწაზე, აჩრდილებს და ასფოდლებს ქვეყანა-

პალაირი ბრიუსოვი

რუსეთის პოეტი და კომპარტის წევრი. გარდაიცვალა 9 ოქტომბერს მოსკოვში.

„Я вернулся на яркую землю,
Меж людей я туманно брожу“...

კიდევ ინოცენტი ანესკიმ აღნიშნა, რომ ბრიუსოვი თვით თავმჯდომარე გოვლენებს უკავშირებს წარსულს, აქცევს მათ მოგონებათ და ოცნებათ.

თავისი დიქტირებით ბრიუსოვმა შექმნა ქალაქის ქემპარტი მითი.

ქალაქი—სფინქსი გვემუქრება ჩვენ თავისი გამოცანებით და ჩვენ ვდგავართ მის წინაშე, როგორც მეფე ოიდიპო.

ბრიუსოვს არ სწამდა სინამდვილე ყოველდღიური, მაგრამ მას, ტიტუტევის მოწვევას, ასხვს თავისი მასწავლებლის გრძნული ანდერძი:

Блажен, кто посетил сей мир
В его минуты роковые,
Его призвали всеблагие,
Как собеседника на пир;
Он их высоких зрелищ зритель,
Он в их совет доуцужен был
И ажижно, как небожитель,
Из чаши их бессмертье пил.

როდესაც დაიგრილა 1905 წ. რევოლუციამ, ბრიუსოვი სტრემის თავის განვდილობას და უერთებს თავის ხმას ამბოხების გრივალს:

„მთლათ უსამართლო უღამაზო და საზიზღარი ზე შევიძულე ეს სიცოცხლე მონურ სახელით. ბრძოლის ნალარე! შენ გესმისა ჩემი ხარხარი — შე არ მესმოდა ბრძოლისათვის ჩემი ძახილი. მაგრამ როგორც კი გავიგინე ძელი საყვირი, მაგრამ როგორც კი დავინახე ბრძოლის ალაში, მე გიპასუხებთ, ვაბეჭდებ, ვით ნიაღვარი. ზეცურ გრივალს გაუგზავნე ჩემი საღამი.

ეს იყო 1905 წელს. ბოლშევიკურ გადართალების შემდეგ ბრიუსოვმა და ბლოკმა არ უღალატეს ახალ რუსეთს.

ბრიუსოვი თავის „მესამე შემოდგომაში“ ქმნის საბჭოთა რუსეთის ნამდვილ აპოლოგიას.

ცნობილია მისი ლექსი „ნამვალზე და ჩაქუჩზე“.

თუ წვინდ ბრიუსოვი ოცენებშია მოსკოვში, როგორც მესამე რომში, ახლა ის აღიდგმს რუსეთს—რევოლუციის ავანგარდს.

ლენინის და პრეტკისის დაპირდაპირება კიდევ ერთხელ მოწმობს წარსულის სიყვარულზე. მოსკოვში ელანდება ბრიუსოვს მორია, პარკები მაკარტლით ხელში. უდიდესი ავტორიტეტია ბრიუსოვისათვის პოლიტიკაშია და პოეზიაშიც რომი და საბერძნეთი. ბრიუსოვს აქვს „ლექსები თანამედროებაზე“ („Стихи о современности“), ხანდახან ძლიერი და ნიჭიერი, მაგრამ გადაჭრით უნდა ითქვას, რომ მას უფრო ემარჯვება შორეულ წარსულის აღდება და ხილვა.

წარსულ ისტორიულ და მითოლოგიურ სახეებში ბრუსოვი ეძებდა და ნახულობდა სიმბოლოებს. იკაი და ევრდოვა საერთაშორისო სახეები არიან, ისინი მოელ მსოფლიოს ეკუთვნიან და არა ერთ განსაზღვრულ ეპოქას.

მაგრამ „ასარგადონი“ მაინც არ არის წვინდა ლირიკა და აქ ბრიუსოვის ინდივიდუალობა ნაკლებად სჩანს. მის შემოქმედებაში ეპიურ ელემენტს თვალსაჩინო ავდილი უჭირავს.

ბრიუსოვის პოეზიაში არის მომენტი, როდესაც ის, ნიღამ აუფარებელი, ლაპარაკობს თვითონ. ეს არის მისი ერთერთული ლექსები.

პუშკინის შემდეგ ბრიუსოვმა პირველად აღადგინა ერთგუთა, პორნოგრაფიის გარეშე.

პირველი ფაენი რუსული პოეზიის იყო პუშკინი. გუბერი, პუშკინის პირად რომანების ისტორიკოსი ამბობს თავის წიგნში: „დონ-ჟუანური სია“: პუშკინი იყო გენი-ალური სიყვარულში არა ნაკლებ, ვიდრე პოეზიაში“. პუშკინი აღიდგმდა ქალს, როგორც ვახანკას, მაგრამ ნატალია გონჩაროვაში მან დაინახა მადონა.

ბრიუსოვი—გაფადა თავის მასწავლებელს გარიგნობით და ტემერამენტით.

ვრუბელის პორტრეტიდან ბრიუსოვი იხედება, როგორც ნამდვილი ფაენი.

ბრიუსოვისათვის სიყვარული არის ბრძოლა, როდესაც ის „გავიგნული კოცნით იპყრობს თვით უკდავებას“.

სიყვარულის დროს იღიძებს მოგონება სულ სხვა საუკუნის, როდესაც პოეტი პირველად შეხედა თავის სატრფოს პირამიდებთან, ნილოსის ახლოს, სადაც ბრძანებლობენ ოზირისი და იზიდო.

სიყვარულისათვის არ არსებობს დროისა და სივრცის დამტკიცება. („Встреча“).

ბრიუსოვისათვის სიყვარული თითქმის ყოველთვის დღეა, ის ადის სარეცელზე, როგორც კოკონზე:

как на костер всходил на ложе,
как в плаху поникал на грудь.

ერთ ლექსში (Умывающий костер) ბრიუსოვმა დახატა ენებიდან ღამე, როგორც მომავლადი კოკონი: ქალი და კაცი თანდათან იყინებიან მიწრიდან—ენების სარეცელი არის სიკვდილის სარეცელი და დილით ორი გვამი, შემოდინ თოვლით, გდია ქარბუქისაგან დასილულ კოკონთან.

„პაემანში“ ენება ქარიშხლიანი ზღვა, სარეცელი იქცევა ნიათ და უზო-უქლოდ დაებეტება ტალღებზე.

სიყვარული არის ღვთაებასაზურება:

„ჩემი ტრეტი უახლოვდება შენს ტრეტს, ქვეყანა საყდარი. დამოკლი ანგელოზები გალობენ, ვარსკვლავები იწვიან სახილბეგით, ღამე—საყურთხვევლია. ჩვენ მოვეტყადა უკანასკნელი აღერის ტალღამ, აი დანდნული დაბადებდან ჩვენი გზა დამასისკენ“ („В Дамаске“).

„საროსკიპო სახლი“ („Публичный дом“) წარმოუდგება პოეტს, როგორც საყდარი და გეტერა, როგორც აფროდიტა.

პუშკინის ლექსი საროსკიპოზე მეტად რეალისტურია, თუმცა იქ მოცემულია ჩვეულებრივი და მით უფრო საზინელი სახე ყოველდღიურ გარყვნილებისა.

ორსულ ქალს ყველა პოეტები გაუზოლოდენ, როგორც არა პოეტურ საგანს, ბრიუსოვმა გადალბა ეს სიყალბე და შექმნა საკვირისი სიმფონია ორსულობის (Nabet illa in aluo“).

ენების გაღმერთებით ბრიუსოვი მოვავანებს ვისილი ორბანის, რომლის გამოკვლევები სტესზე ეპოქა-ლურ მოვლენად უნდა ჩაითვალოს.

II

რუსულ პოეზიისათვის ბრიკსავე აღმოაჩინა პირველად თავისი თარგმანებით უდიდესი პროლეტარული პოეტი — ვერხნინი.

თვით ბრიუსოვმა შექმნა ქალაქის პოეზია. ის ეუბნება ქალაქს:

როგორც დრკონი უფროსი და მწერალი,
ჩასაფრებელი სდარაჯოა წლობით,
დაუშვრეტელი გაზი და წყალი
ჩკინის ძარღვებში დაგდის ხმოვით.
შენი სტომაქი ხარბი, მწიერი
გამთა ნადღავით ვერ გამაძლარა,
მასში მრისხანებს ბოლმა ძლიერი
და სილატაკე ღრილობებს მარად.
შენ თვითონ იწვევ ულმოვად მტერებს.
შენ გამოიხმობ ჟრღინს თავნებას,
და შავ მიტინგზე გზავნი ქიმერებს:
სიშოლს, სივიყეს, ამპარტყენებას.

როცა ქალაქში გარყვნილება იხდის დღესასწაულს, რატატკონის მანქანები კვეთენ მახვილებს და ჩუმად ამზადებენ აჯანყებას. ქალაქი — ცბიერი გველი ჯადოსან ცქერით თვითონ აღპართავს სიკვდილის დანას საკუთარ თავზე. ქალაქი უპასუხებს პოეტს: „ჩვენ არა ვართ თანასწორი, შენ ცხოვრობ წლებში, მე — საუკუნეებში“.

ქალაქი საპრობოლეა, ის გაჭირვალა ანთებული ქუჩების გრძელი ქუჩით და ღრცხვი მიხინჯება ზეიმობენ. აქ არ მისჩნის ცა ვარსკვლავებით, არეული არიან ერთმანეთში ბრძენი და მეძაფრე; სიკვდილი, როგორც დი. როგორი აიღებს მიზნაფს და ათქმევინებს ბრბოს ქალაქის დიდებას.

ქალაქი კალიდოსკოპია სხვა და სხვა სურათებით. ი. ქალატოხი აშენებს ციხეს, როპელშიდაც, შეიძლება, ჩასვან მისი საკუთარი შვილი.

ბავში მეთულუბე მიაგორებს წყალიან კასრს გაყითულ ამბაროში.

ხალხი მიდის და მოდის, სრიალებენ მარხილები. ბავში ამაოდ აწეება კასრი. მოფრინდება ანგლოზი და იოლად იტარს სიმაღლეზე ბავშვის ტვირთს. ბავში გაკვირვებული პირგვარს იწერს, ქალაქი ხმაურობს და ხალხი მიეშვრება სიჭკაით.

ყოფნა ქალაქში მოულოდნელად გაჩნდება სიკვდილის თითო მერანი, რომელსაც ხედენდა ალბაცებით გიგი და მეძაფრე. გაჭრება აპოკალიპსის მოქმედება და ქალაქი განაგრძობს თავის სიკუცხლეს.

უცნობი ქალწული, რომელსაც პოეტი ოფელიას სახელით ნათლავს, გააღებს ფანჯარას და გადმოგზავნება მესამე სათუთლოდან, რომ დაენარცხოს ქუჩის ქვეშეზე.

რასაკვირველია ეს ბურჟუაზიულ ქალაქის სურათებია.

თავის პოემაში „შეზღუდული“ („Замкнутые“) ბრიუსოვი იძლევა იმ ეპოქის სურათს, როდესაც მიელი მხოლოდ იმ დღესაბრტყის და ტენიონს გამარჯვების შემდეგ გადაიქცევა გრანდიოზულ ქალაქად. კაცობრიობა სრულიად დაშორდება ბუნებას და იცხოვრებს მხოლოდ მოგონებებით. მაგრამ ისე დადგება სისხლიან ომების ხანა, მთელი ქვეყანა გაიყოფა ორ მტრულ ბანაკად.

ბრძოლა, როგორც გრივალი მოივლის მთელ ქვეყანას, ცარიელ სენის ნაპირებზე დაბინადვრიან მგლები და ნაცრად იქცევა ტუტური. ისევე გავრცელდება ხალხი, ისე იქნება იგი იღუმბალი და ახალგაზრდა; პარალელურების ნანგრევებში მზიარული იქნება ბავშვების ყვირილი. დაამხვრევენ ქანდაკებებს და წიგნებიდან შექმნიან კოცონს. ამ ხალხის განთავისუფლებას პოეტი ესაღმება, როგორც მონა თავის საპრობოლიდან, რომელსაც სწყაურია მზე და სივრცე.

შეუძლებელია ბრიუსოვის დაფასება ერთ წერილში, ამისათვის საჭიროა დიდი მონოგრაფია. მისი მოღვაწეობა, როგორც პოეტის, პროზაის, დრამატურგის, პუბლიცისტის, მთარგმნელის, კრიტიკოსის და პუშკინისტის მეტად მრავალმხრივია და მოითხოვს ცალკე გამოკვლევებს.

ამ საუკუნეობრივობით ბრიუსოვი მოგვაგონებს პუშკინს და, შეიძლება, გოეტსაც.

ბრიუსოვმა შექმნა ორიგინალური წიგნი ლექსების, ენციკლოპედია პოეზიის: „Сны Человечества“, სადაც მიკმეულია პოეტური ნიმუშები ყველა ეპოქების, დაწყებული საბერძნეთით და გათავებული სპარსეთით. ბრიუსოვს შეეძლო სხვა კულტურის შეთვისება, ისე როგორც პუშკინი (дар перевоплощения). ფრანსუა ვიონის დროის ბალადა და სპარსული გაზელა მის ერთნაირად ემზარჯება. ის სთარგმნის მეფიამეტრ და მეტრამეტრ, საუკუნის ფრანკ პოეტებს და ყველგან იცავს რეპოქს სტილს. ის სთარგმნის ლათინურ პოეტებს ვირგილიის, ოვიდიის, ავზონის, რადგანაც მის ზედმიწევნით ჰქონდა შესწავლილი რომის ცხოვრება, რაიც დამტკიცა თავისი რომანით „Алтарь победы“.

მან სთარგმნა სომხეთის პოეტები და კიდევაც შეადგინა: „Летопись исторических судеб армянского народа от VI века до Рождества хр. по наше время.“ მის მიწა შეეხებო ბრიუსოვის ფორმალურ მიღწევებს.

ის თავიდანვე იყო რუსეთში სიმბოლიზმის პროპაგანდისტი და მოამზადა ნიადაგი ასეთ წმინდა სიმბოლისტებისათვის, როგორიც არიან ანდრეი ბელლი და ალექსანდრე ბლოკი.

მისი პირდაპირი მოწაფეები არიან: მაქსიმოლიან ვალოშინი, სერგეი სოლოგოვი, ნიკოლაზ გუმბილივი, ელსნერი, როსლავლევი, კრემეტოვი და ბეგერი სხვა.

გუმბილივი ბრიუსოვი რუსული პოეზიის პეტრედიდაც გამოაცხადა. ელსნერმა თუჩის მხედარი შეადარა.

მთელი კრებულის შედგება ლექსებიდან, რომელნიც სხვა და სხვა პოეტებმა უძღვნეს ბრიუსოვს.

ბრიუსოვმა პირველად შექმნა რუსულ პოეზიაში ფრანგი სიმბოლისტების შემდეგ თავისუფალი ლექსი („წილდება ბრბოს“).

პირველად ამაჟღერა მის ლექსებში ასონანსი.

როგორც ოსტატმა პირვანდელი სიმეცარი მისცა პეტრატკის სინტაქს და დანტეს ტერკინას. უმთავრესი დამსახურება ბრიუსოვის ის არის, რომ მან დაუბრუნა რუსულ პოეზიას პუშკინის ფორმა, რომელიც სრულიად გათქვიფდა და დაამხინჯდა აპუბტრის ფოფანოვის და ნაღოსანის ლექსებში.

მან დაიწყო ახალი რენესანსი რუსული პოეზიის. შეიძლება ითქვას, რომ თავისი კლასიკური იაზმით და

გამოკვლევებით ბრიუსოვმა ხელმოკრედ აღმოაჩინა პუშკინი.

როგორც პუშკინის მემკვიდრემ მან ღირსეულად დაამთავრა „ეგვიპტეს ღამეები“.

თავის წერილებით და მთელი თავისი შემოქმედებით მან დაუბრუნა რუს მკითხველს ტიტუტები, რომელიც იგივე იყო რუსულ სიმბოლისტებისათვის, რაც იყო ედგარ პო ბოდლერისა და მალარმესათვის.

ბრიუსოვმა პირველად უძღვნა წერილი ევრედწოდებულ მეცნიერულ პოეზიას, რომლის წარმომადგენელია საფრანგეთში პოეტი რენე გილი, თვითონ რუსეთში აღრინდელი ლომონოსოვი. ბრიუსოვის წიგნში: „Опыты“ მოყვანილია რუსულ ლექსთა წყობის ნიმუშები.

პოლტიკარულ პოეტებში — გერასიმოვის, კირილოვის, ალექსანდროვის ლექსებში ბრიუსოვის ფორმალური გავლენა თვალსაჩინოა. არ დარჩენილა არც ერთი უძნელესი ფორმა ლექსის, რომ ბრიუსოვს არ შეეთვისებოდა და არ ეძლიოდა.

საუკეთესო და თითქმის პირველი რუსული სექსტინა ბრიუსოვის ეკუთვნის („Отречение“). ბრიუსოვი ალლიტერაციის ოსტატია.

მისი სანეტების გვირგვინი მორიგი გამარჯვებაა პოეტის.

მისი „ფაბრიკაში“ ისეთივე უშუალოა, როგორც ლერმონტოვის „სიმღერა ვაჟარ კალანკოვზე“.

მისი მოთხრობები („Земная ось“), დაწერილია ედგარ პოს გავლენით, მაგრამ ზოგიერთი მათგანი ისეთივე შედეგია საშინელების, როგორც „ყორანი“ და ეშერების სახლის დამბოძა“.

ბრიუსოვმა შექმნა თავისი სტილი.

იძლევა ის პარიზის, თუ ნაპოლეონის, გარიბალდის თუ მარია სტუარტის დახასიათებას, სიტყვიერებას ემორჩილებიან, როგორც დავეშვილი მხეცები.

საგულსიმბო, რომ ბალმონტმა თავისი წიგნის ერთი ნაწილი: „ხელოვანი — დემონი“ უძღვნა ბრიუსოვს.

ბევრი სიტყვები და ბევრი სახელები ბრიუსოვმა პირველად შეიყვანა პოეზიაში.

ბრიუსოვის ეპიტეტი კიდევ მოეღის თავის ისტორიკოსს. მის უკანასკნელ ლექსებში ჩვენ წინ გაიფლავებენ ენშტეინი, ბერგსონი, ლიბაჩევიცი, მარკსი.

რასაკვირველია მაგიური ძალა მისი სტრიქონების მის სინტაქსისში იმალება, სიტყვების თავისებურ დაღაგებაში და გამოყენებაში.

მისი ლექსი პლასტიკურია: ის თითქო ქინის-სიტყვებიდან ქანდაკებებს.

ბრიუსოვის რითმა და რიტმი ცალკე ექსპერსის საგანია. აქ დილია და ჯერ კიდევ დაუფასებელია მისი ლექსი. მან შემატა რუსულ პოეზიას აუარებელი ახალი რითმები და რიტმებიც.

ბრიუსოვმა სრული უფლებით აღიარა („პოეტი — მუხის“), რომ მან მთელი თავისი სიკაცხლე, სიფარული, შრომა, ტანჯვა, ნეტარება შექმნა პოეზიას.

ვალერიან გაფრინაშვილი.

მოგონება სოფალა.

1.

მომენტებმა შშობლიური სოფელი მერე, სადაც გიგანტი სიყვარული გადვიდვრებოდა, სადაც ბებია მომთხრობდა იგავ-არაკებს, სადაც შუშანას ხევი წყარო ჩამოარაკაგეს. მომენტებმა ჩვენი რიყე და ჩვენი თურღო, რომელთაც ახსოვთ შემოსეულ ლეკების ჟრღო. მომენტებმა ციხე-ბურჯი დიდ-წინაპართა, რ. აგორც მოსმენა სურნალოვან უცდავ ზღაპართა... მომენტებმა და მზადა ვარ შემოვქცია ფრთები, რომ გადავკოცნო სატრფიალო გომბორის მთები. რომ გადავხედო მბლობიდან კახეთს, საყვარელს, ალაზნის ქალებს, მის ევლ-მინდვრებს, შილდას და ყვარელს. რომ ამაყ ქიზის ვეარწივო ცათა სიმაღლით და მით აღვივსო პოეზიის უშრეტე მადლით.

2.

მინდა აეფრინდე, გაგიმართო წელში ვით წერო, შუამთისაყენ გავეშურო, ცა გადავსერო. მსურს იქ დავეშვა, თვალ ჩემი იქ შევავირო. სადაც კარავად დაუტოა მომსატერს ჩერო. რომ გადავხედო მბლობიდან კახეთს, საყვარელს, ალაზნის ქალებს, მის ევლ-მინდვრებს, შილდას და ყვარელს. რომ ამაყ ქიზის ვეარწივო ცათა სიმაღლით და მით აღვივსო პოეზიის უშრეტე მადლით.

3.

და ასე მოვირალი სილამაზით, პოეტურ განცდით, ჩაუღლი სოფლებს, თელავისკენ გზას თუ არ ავცილი. ენახავ ჩემს მერეს, ჩემს კოჰნი ბავშვობის აყვანს, დავეკოცნი მისს და გარემოს თავყანს ეცემს, თავყანს. აქ მოგიგონებ უდაზღვრლათ გაფრენილ დროთა, როცა ბიძაჩემს თან დავედივდი სანადიროთა. როცა იყავი ცუდლუღი და დაუდევარი და დღამეში იყო მუღამ ჩემი მდევარი. როცა გამარჯობა გავტყუდლუღი ვალამ წისქვილში და მის ხმაურზე მიხუტნია თავგვივით ფტელში. სადაც მთელი დღე მიცუდლუღი ტრულ-მეგობრებში და სადაც ხშირად მიქურდნია ყურბანი ზერებში.

4.

აჰა, ის კალაოც, ის საბედიოც, ის ჩვენი ქობიცი: წინ დარუფანი, მის წინ კიდევ ყვავილთა ნოხი. აგვრ ბებია: გადასული მესაც წელში. როგორ კრიალით დაფესუდესს მოხილი წელში. აგვრ, ლობესთან მეზობელმა მიაართავ ძღვენი და არც კი უნდა ჩამოართვას: სასენ აქვს სხვენი. აგვრ, ახვად კილობანასაც და, დღედა, დღედა! — ნახუქი, ქადა, ჩურჩხელიში! — რას არა ვხედავ! — ზღბილი, ბებია — აღტაცებით შევხდით მინდა. მაგარა... ეჰ, ხეველამ, სისხლის ხეველამ ხმა ჩამიკინდა...

გიორგი ქუჩიშვილი.

ყ ა ზ გ ე გ ი ა ნ ა .

მოგონებები ყაზბეგზე

მე ალექსანდრე ყაზბეგი დაახლოებით გავიცანი 1879 წელს. წინაღ იმის ქუჩაში შეხვედრა არ მიაშინებია. მისი მიზნობა-მოზერა, ჩამსულბა, თითქმის გვეყვით და სამაგურები არასასიამოვნო შთაბეჭდილებას ახდენდა ჩემზე. ერთი სიტყვით, მე ის ათავალწუნებელი მყავდა.

ერთ დღეს, „დროების“ რედაქციაში ჩვეულებრივ მაგიდასთან ვიჯექი, რუსეთის და უკრაინის გაზეთებს ვათვალიერებდი, რომ ლირსშესანიშნავი ამბები ამომეკრეფა, ვიღამაც კარები შემოაღო და შემოვიდა ჩემთან ათავალწუნებელი ყაზბეგი. მხოლოდ არა ისე გამოარჩეული, როგორც წინააღ, არამედ სრულიად სადით ჩამსული, ხელში რაღაც რეგული ეჭირა. რედაქტორი იკითხა, მე მივეუბნე იმას ოთახის კარებზე და ჩემი მუშაობა გავაგრძელე.

როცა ჩემი საქმე გავათავი და გაზეთისათვის უკითხის ამბები უკვე მზათა მქონდა, შევედი სერგეისთან და დასაბუთებლად მასალა შევეტყვინე. ამ დროს ძნელი იყო და ერთ კუთხეში მაგიდასთან და თავისი ხელთნაწერი წინ ედგა. აი კვებ, გოხივ იცნობდნენ შერგან ათავალწუნებულ ყაზბეგს, მითხრა სერგეიმ ღიმილით, ახლა ეს მუდმივ ჩვენს თანამშრომლობას გვპირდება. მე ძალიან შემრცხვა, ზრდილობიანად ერთმანეთს მივესალმეთ. იმ დღიდან ის ჩვენი რედაქციის სტუმარი იყო. ყაზბეგმა სერგეის მუთნაზარეული, მომღიმარე მოხვედრის ცხოვრება იყო აღწერილი და 1880 წელს „დროებაში“ რვა თუ ცხრა ფელეტონად დაიბეჭდა. ამ დღიდან სანდრო ჩვენი მუდმივი თანამშრომელი გახდა და რედაქციაში მას სხვადასხვა წერილთან საქმეებსაც მივანდობდი ხოლმე. ჩემი შეხედულებაც იმაზე სრულიად შეიცვალა.

ის იყო ძალიან ზრდილობიანი, თავ-დაბალი, მოკრძალებული და გასაუკარო კეთილი. თუმცა ძნელი, თვითნაც ძალიან გაკვირებული იყო და ხანდისხან სადღის ფულად არა ჰქონდა, თუ ვინმე შემწეობისათვის მიმართავდა, აქვით ეცემოდა, იქით ეცემოდა და უთუოდ დაებმარებოდა.

ჩემს მეუღლეს სერგეის ფრინველები და პირუტყვები ძალიან უყვარდა, მაგრამ სანდრომ გადააჭარბა. ერთხელ ერთი კარგი ჯიშის ლეკვი მოგვყვანეს, ის იყო ახლად თვალზე-ახლად, სერგეის იმის მოვლის დრო სადა ჰქონდა, სანდრომ იკისრა და ის გულმოდგინე უფლად, თავის დროზე რძეს აქვებდა, ამანებადა და სუფთად ინახავდა. რამდენადაც თვითონ თავის თავის მოვლა და სისუფთავე არ უყვარდა და ყურადღებას არ აქცევდა, იმდენად პირუტყვის შესახებ მოყვანილობით იყო.

მართლაც ძალიან ისე გაყურებდა, რომ პირში სასვე პატარა კალათის მისცემდა და ძალს დანიშნულ ადგილზე მიჰქონდა ხოლმე; მაგრამ ყველაზე უფრო იმის ის ახარება, როდესაც ძალს საჭმელს დაუღებდა.

1881 სანდრო რედაქციაში გდამოსახლდა და „ელგუჯას“ წერა დაიწყო. იმ ხანებში „დროების“ რედაქცია წარმოადგენდა ისეთ საზოგადო ადგილს, სადაც მუდამ მაშინდელი მოწინავე პირები იკრიბებოდნენ და სხვა და სხვა ქართულ საქმეებზე და დაწესებულებაზე სჯა-მაასი იმართებოდა.

ყოველი უთანხმოება არტისტებს ან რეისორს

შუა იქ რიგდებოდა ისე, რომ ჩვენ შუაკაცობას ეწეოდით, მოვარდებოდით და დროებითი მშვიდობიანობას ჩამოვაგდებდით.

აი, სწორედ ასეთ აუარაუროს სანდრო იჯდა გრძელ მაგიდასთან ჩემს გვერდით თავის „ელგუჯას“ გაგრძელებას ფელეტონებზე, სწერდა. ხშირად მე უფრცველი რედაქტორის თავისუფალ ოთახში ჩამეტოვებოდა და იქ ვწერა, მაგრამ ვერას გზით ვერ დავაჯერდი. თუმცა ყველაფერში დიდი მორიდება ჰქონდა, მაგრამ ამ შემთხვევაში ვერაფერს ვერ ვაწყობდი.

„ელგუჯა“ და სხვა მოთხრობები რომელიც კი იმ „დროებაში“ დაიბეჭდა, ჩემად და ქურდულად კი არ იწერებოდა, არამედ ყველას წინ და იმის მოწინავე ყველა მოწინავე პირები იყვნენ.

თუ მართლა ეს ნაწერები მოპარული იყო და სხვისი დაწერილი, როგორ დაიწყოლიდა ზეპირად, რომ ეს საკვებისოდ ეწერა? ან თუ ეს მოთხრობები იმისი ბიძა-შვილის დ. ყაზბეგისა იყო, რატომ ერთხელ მაინც დ. ყაზბეგის დღიდანამა ამ მთებმა, რომელნიც კარგი ჩვენი ნაცნობები და მეგობრები იყვნენ, რატომ არ გამოაცხადეს და არ გვითხრეს, რომ ეს მასალა ჩვენი ძმის დარჩენილ ქალღმერთთან არის მითვისებული და, მან დაისაუკრთო, ან თუ არა და ისეთი ნიჭიერი მოთხრობები თუ ჰქონდა დიმიტრი ყაზბეგს მაშინ „დროებას“ „ესიკარიც“ და სხვა უფრცველი გამოდიოდა, რატომ ერთხელ მაინც მან დაიბეჭდეს სურვილი არ გამოაცხადო, თუ თვითონ არა თავისი მეგობრების და მახლობელ პირით მაინც. თვითონაც იმ ხანებში ტფილისში ჩამოდიოდა ხოლმე და ერთ-ერთ თავის საუკეთესო მეგობრებს, როგორც იყვნენ: ილია ჭავჭავაძე და პოლტავისკი ერთხელ მაინც არ გაუზიარა და გაუმღაღნა, რომ ბევრი ნაწერი აქვს და რჩევა არ ჰქონდა სად დაიბეჭდა.

საზოგადოდ სანდრო ჩემი და გულჩახვეული იყო. მუდამ გაუმეორებელი და ჩამოქრებული იჯდა. მაგრამ როდესაც კი ვინმე მის პიესებს, ან ლექსებს, ან არტისტულ ნიჭს შეხებოდა მეტად გამოცოცხლებოდა და თავის ნაწერებს იცავდა.

არ მახსოვს რომ ამხანაგების ოხუზულობაზე წყენით ეპასუხა ან რამე უსიამოვნება მოსვლიდა.

სანდრო თავის ნათესავებ ყაზბეგებთან იზიარებდა დაიარებოდა. ერთად ერთი განსვენებული გიორგი ყაზბეგის ოჯახობა იყო, სადაც ხშირად მიდიოდა ხოლმე და ისინიც ალერსიანად, ნათესაურის გრძნობით ეცეკოდნენ არა შეეცადა განსვენებულ გელსაბედს და ოღლა მესხი-შვილას (კოცხალაი), თითქმის არაფერი ერთობა არ ჰქონდა; პირ-იქით ისინი თითქმის დაიკნინეთ და ზოხლით იხსენიებდნენ, ამის მიზეზი არ ვიცი რა იყო და თვითონ სანდროსაც რომ დაეკითხებოდა, ხმას არ იღებდა. საზოგადოდ როგორც ვამჩნევდი ყაზბეგებს ის არ უყვარდათ.

რამდენჯერ სანდრო უტყუოდ შეიქნა, საწყალი მოხუცებული დედა თავზე ევლებოდა და არც ერთხელ მისი ბიძა-შვილები „ყაზბეგები არც ნახამდნენ და არც მოკითხამდნენ“.

განსვენებული პეტრე უმიკაშვილიც, როგორც სხვები ყოველ-დღიური სტუმარი იყო რედაქციისა. რადგან დილაობით არა სტალოდა საიპნობობით უძევებულ შემოვივლიდა. სწორედ იმ დროს სანდრო ფელეტონის გავრცელებასა სწერდა, ისიც ჩემსავით ურჩევდა ცალკე ოთახში მოთავსებულყო და ისე ეწერა, მაგრამ ამაოდ.

არც ერთხელ უმიკაშვილი ექვი არ შეპარავია იმის ნაწერების შესახებ. გულში რას გრძნობდა არ ვიცი. კერძო ლაპარაკში კი ის იმის ნიჟს აქებდა და უყვოდა. უმიკაშვილი მერტლ ფოთხილი და პირში მოქმელი იყო და არა მგონია, რომ იმის თავის ექვი გულწრფელად არ გამოეთქვა და არ გაეფერფლებინეთ.

სანდრო ყანზეის კლუბტომანის შესახებ გამეგონა, მაგრამ სასლწი ვერცხლებულბა შესაფერიად მგონდა, ხან-

დახან დღიური შემოსავალი განცხადებდისა, თიფორ ხელთ-მომწერის ფულბი მაგიდაზე ეყარა და არც ერთი ნიგ-თი და გროში არ დამპარავია, არ ვიცი იქნება წინად ეს სენი სჭირდა. მაგრამ იმ ხან-რაც ჩვენსა იდგა ერთ ნემსის ნატამალიც არაფერი არ დკარავულა, თუმცა დკვეტილი არაფერი არა მქონდა.

საზოგადოთ გარეგნულად სანდრო კარგ შთაბეჭდ-ლებას არ ახდენდა, მაგრამ როდესაც ახლოს გაიცნობდი, აზრი გეცვლებოდა. ბევრი ლაპარაკი და თავის გამორჩენა არ უყვარდა. მე მოგახსენებთ სწორეთი იმ დროს, როდესაც მე დაახლოებით გაიცანი. წინად როგორი იყო არ ვიცი.

ეკატერინე მესხი

პერკოპის ლიტერატურის კრუნიკა

თანამედროვე მსოფლიო პოეზიის ანტოლოგია.

ივან გოლშა გამოსცა თანამედროვე მსოფლიო პოე-ზიის ანტოლოგია, რომელშიც ამტკიცებს ხელოვნების „ინტერნაციონალიზაციას“. ივან გოლშ აცხადებს, რომ „ევროპაში არ არის არც ერთი დიდი პოეტი“ და განსა-კუთრებულ ყურადღებას აქცევს უორ უიტმენს, იტალიელ ფუტურისტებს და მათს მიმდევრებს. ანტოლოგიაში, სხვა-თა შორის, მოყვანილია გერმანიისა თვის დღემდის სრულიად უცნობი ამერიკელი პოეტების ფრიალ საინტერესო ლექ-სები.

ვერდენის მიწერ-მოწერა

ა. ვან-ბევერმა გამაჟგვენა მეორე ტომი პ. ვერლე-ნის მიწერ-მოწერის, რომელიც შეიცავს დღემდე სრულიად გამოუქმენებულ მასალებს მისი შემოქმედებისა და ბიოგ-რაფიისათვის.

მალარმე

წელს შესრულდება 25 წელი მალარმეს გარდაცვალებიდან. ფუნალ-გაზეთებმა მას მრავალი წერილები უძლ-ენს. დღეს მალარმე უკვე ცნობილია და მიღებული ყვე-ლასგან, მაგრამ მისი ღილება მაინც სჭარბობს მის ცნო-ბილ ნაწარმოებთ.

ფრანსუა ვიონი

ტიუნამა გამოსცა სამი ტომი ფრანსუა ვიონზე. შრო-მაში მოცემულია ვრცელი წინასიტყვაობა და დაწერი-ლებითი კომენტარიები ყველა იმ ნაწარმოებების, რო-მელნი კი ვიონს მიეწერება.

თანამედროვე ფრანგული რომანები

თანამედროვე ფრანგულ ბელეტრისტიკაში აღსანი-შნავია შემდეგი რომანები: რომენ როლან: „მოხიბლუ-ლი სული“, პოლ მორან: „ლევის და ირინა“, ანდრე მორ-უა: „არიელი ანუ ცხოვრება შელისა“, ფან კოკტო: „სრულ ტომა“, ედმონდ ჟაულ: „მეცდარი შტო“ ლუი „შა-დრენ: „მღელვარე ახალგაზრდობა“ ლამანდე: „ჯვარ-ცმული ლომები“. ეფენ მარსან: „გამგელოდი ქალბი“, ალფონს დე შატობრიან: „ბერიკა“. პიერ მაკ-ორლან: „საერთაშორისო ვენერა“, „გრძნობის ინფლიაცია“, „ცბი-

რება“ ქანერიოდუ „ზიგფრიდ და ლიმუნენი“, ფან კოკ-ტო: „დიდი ცდობა“ ჭრანსუა დე მორიკი: „ცეცხლე-ული ნიაღვარი“.

ბელეგრამა: „მაცდუნებელი“, ჭრანსის კარკო: „მხო-ლოდ ქალი“.

პოლ კლოდელის პოემა

გამოვიდა კლოდელის ახალი პოემა „წმინდა ენეე-გევა“ იგი დაწერილია როოდ-ფანგიროში 1918 წ. და დაბეჭდუა ეხლახანს იაპონიაში. გამოცემა შემულია ძვირ-ფას ქალიგრაფიებით და იაპონური წიგნის გარეგნობით. ავლენშნავთ ავრეთუფ, რომ იაპონიის კატასტროფის დროს კლოდელი იმყოფებოდა ტოკიოში.

„საფრანგეთის ხაწყაული“

პ. დრიგე ლა როშელის წიგნი შეიცავს ლირულ ფიქრებს თანამედროვე საფრანგეთზე. მკაცრი შტრიხებით და დიდი პათოსით ის გადმოგცემს რამდენიმე სურათს უკანასკნელი ომის ისტორიიდან და არკვევს 1914 წ. სა-ფრანგეთის სისუსტის მიზეზებს. საფრანგეთის მომავლის საკითხის გადაჭრის დროს მას აუცილებლათ მიანიია მის მიერ მძულვარე კოლექტივიზმის ზრდა, გამარჯ-ვება სოციალიზმის და ევროპის გარდაქმნა ფედერაციულ საფუძველზე. ამ მომავალ „კატასტროფისგან“ ის ოცნე-ობს მსოფლიოს გადარჩენას „სულის არისტოკრატების საზოგადოებაში“ შექმნით.

კაზიმირ ელშმიტა

ექსპრესიონიზმის გერმანელ თეორეტიკოსისა და ბელეტრისტმა—კაზიმირ ელშმიტმა დაბეჭდა მონოგრა-ფიები ჰამსუნზე და ჭლობერზე.

ივან გოლშ.

პოეტ-ექსპრესიონისტმა ივან გოლშმა დასწერა სა-ტირული დრამ „მათუსალი, ანუ სამუდამო ბიუზგერია“.

„რკინის ანგელოზი“

გერმანული კრიტიკა ერთხმად აღნიშნავს ახლახანს გარდაცვლილ გ. რიქტს წიგნს „რკინის ანგელოზი“

ტფილისის მუშაკობი

აცხადებს, რომ პირველ ოქტომბრიდან მომხმარებელთათვის

უ ე უ წ ყ ვ ე ტ ლ ი ვ

საუკეთესო თვისების მისაწვდენად რძის

1. გადიდებულია რძის რაოდენობა და დამტარებელთა რიცხვი სახლებში.
2. უსრუნველყოფილია ყოველ-დღიური და მუდმივად მიტანა რაიონებში.
3. განახლებულია რძის გაყიდვა მაღაზიებში ჩაწერით.

4. განახლებულია და გაფართოებულია რძის მიწოდება ორგანიზაციებს (სა-
განმანათლებლებს, საბავშვო სახლებს და
სს.) პირობის შეკვეთით და პროცენტის დაკლებით

5. ახლო მომავალში მოწეობილ იქნება მიტანა სახლებში: ნაღების, კეფირის, კარაქის და სხვ. რძეულობის სპეციალურად ჩაღებებით.

დაკვეთის მიღება და ხელშეკრულების დადება ორგანიზაციებთან სწარმოებს ყოველ-დღე
დ ი ლ ი ს 10 საათიდან—12-მდე.

ცენტრალური სარეკლამო
პროგნოზის კუთხა, № 1. ტელეფ. 12-59
მ ა რ თ ვ ე ლ ო ბ ა შ ი.

ამიერ-კავკასიის ბაზმის კომიტეტი.
„ЗАКХЛОПКОМ“

= კომიტეტი =

იენისის 20-დან დაიწყო მოქმედება და ნედლი ბაზმის
შეკრება-შესეიდვას, მათეობად და სხვა ფაბრიკატებად
ბაღამუშობებს ვეშდგა.

ამიერ-კავკასიის ბაზმის კომიტეტს აქვს
საკუთარი განყოფილებანი:

აზერბეიჯანის (ბაქო, კომუნერა-ტოლი ქ., 8) და სოხეთის (ერევანი და აგრეთი)

ზეთ-საწანისა და ბაზმის გაშუენდი ქარხნები

შედეგად აღვიღებთ:

ლიაკი, უჯარა, ქიურდამირი, აქსტაფა, შამხორი, კიურიუკჩაი, განჯა, ვარდა, ხინდრისტანი,
ნახიგევანი, ნორაშენი, ხალიანი, ზუზოვკა, პეტროპავლოვსკი, ერევანი, სარდარ-აბადი, კულარი
(შუღაზრის), კარაბაი, ტფილისი და ქუთაისი.

უკველგვარ ცნობებისათვის
და აგრეთვე მოთხოვნისათვის

უნდა მიმართოთ: ამიერ-კავკასიის ბაზ-
მის კომიტეტის (ЗАКХЛОПКОМ) გაშ-
გეობას, რუსთაველის პროსპექტი, № 23.
ტელეფონები: №№ 9-29, 12-90.

მ ი ი ზ ი ე ე თ

ყველგან ნატურალური კახური ღვინოები

კოთხეულები სასოკადობის „კახეთი“.

ქალაქის ყველა რესტორანებ-
სა და გასტრონომიულ-ღვინის
მალაზიებში.

ღვინოები

თეთრი „კარდნასი“
თეთრი „ცარბაზი“

წითელი „ეპარელი“ მსოფლიო
ევროპ. „ნათარეული“

კ ა ხ უ რ ი ტკბილი „მადურა“
და „პორტუგალი“

გამგეობა და მთავარი საწყობები:

ტფილისი, გოგოლის ქ. 63, ტელ. 4-65, 13-23. საწყობები: კახეთი.
განყოფილებები და საკონტრაგენტოები ს. ს. რ. კ. დიდ ცენტრებში.

ბ ა ქ ო ს ბ ა ნ ჟ ო ფ ი ლ ე ბ ა: საბითუმო საწყობი: „ტორგოვია“ 10.

უპრადლუბა!

ზოგაერთი ფორმები აგრესიული ადგილობრივი განვითარების და მსხვილი ღვინოების ჩვენი კახური
ღვინოების იარაღით, წარწერებით და ეტიკეტით - „местное кахетинское“, „тип. кахе-
тинское“ და სხვა. გთხოვთ განსვდეთ, რომ კახელი გლეხების ეჭველესა კოთხეულები
ორგანიზაცია მისი ზრდაეჭვების - კახური ღვინოების - გასაღების საქმეში არის კოთხეულები
საწყობი „კახეთი“.

სამხრეთ-აღმოსავლეთის საოლქო სააქციონერო
საგაჭრო საზოგადოება.

„იუპაკტორგ“-ი

დრ. მისამართი: სოლოლაკის ქ. № ტელეფონი 8-71

სახელმწიფო ორგანოების, კოოპერატიულ ორგანიზაციების და კერძო პირების საეურადღებოდ აცხადებს რომ

მიღებულნი და მიიღება გასაყიდად

1. ცემენტი პორტლანდის, ტაპონაის, ნოვოროსისკის ქარხნების,

2. ეტერნიტი (მუდმივი სახურავი)—ცემ-
ლაზე ჭეფრო მავარი და
ცეცხლის მძლე სახურავი.

3. შაბიამანი და სხვა ქიმიურ პროდუქ-
ტები ქარხნების.

4. ზარფიუმერია: პირისამანი საპონი,
ოდნეკოლნი პუდ-
რა და სხვა—სახელმწიფო ქარხნების „ეიროკოსტ“
(ყოფ. ბროკარი და რაილე)

5. სამეურნეო და სააფთია-

ქა საქონელი ქარხანა ყოფილი
კელდერი და
ფერაკინი.

6. ლაქი და საღებავები ქარხა-
ნა
„ლაკოკრასკა“ (ყოფ. მამონტოვის ობლოგიანიშნი-
კოვის და სხვა).

7. მზესუმზირას ზეთი,
საღობის ოლივი

8. სანთი შუბანის და ღონის
ქარხნების

9. ფეხნილი შაქარი შუბანის
სახ. შაქ-
რის ქარხნების.

10. ასანთი აოლენის ასანთის
ბარხის.

11. ცინკი (თუთია) გოგირდის
სიძევე, სხვადასხვაგვარი რკინეულობა,
ლურსმანი ცეცხლის მძლე აფუ-
რები კავკასიის ქარხნის „კავკინკ“

პირველი საფეხურის კოოპერატივებს საქონელი დაეთ-
მობა უფრო დაკლებულ ფასებში

„იუპაკტორგ“-ის რწმუნებული აკოპოვი.

ბორჯომის საკურორტო მრეწველობის

აერთიანებს კომბინატს ქარხნებს:

ბორჯომის წყლისას, ნახშირმზადისას, 2 სახერხისას, შუშისას, ფისისას და ელექტრონის სადგურს. ეოველგვარ ცნობის მისაღებად უნდა მიმართოთ ბორჯომში: კომბინატის მმართველობა.

სოფო ცფილისში: კომბინატის რწმუნებულ ამს. გმელიძესთან საქ. სახელხო ჯანმრთელობის კომისარიატი, საბოროის ქუჩა, № 30 ოთახი 4.

მიმოსვლის მომუშავეთა — კოოპერატივი — პრესბელკოოპ

ლენინის ქუჩა, (ოლღას ქ.) № 3

აწვდის საქონელს თავის წევრებს ფასდაკლებით.

== დიდი ამოღება ==

თათრეულის, შაპაჩილიტანსაცხლის,

როგორც გლეხებისათვის, ==

== აგრეთვე მოქალაქეებისათვის.

მუღ მამუს შავილი და სხვა სანოვაგე
ახალი საჭმელი

დიდი ამოღება

საზღვარ-გარეთის სატყუალეცო საანის.

თამბაქოს
ფაბრიკატი

ყოველნაირი მაგარი სასმელები სხვადასხვა ფირმისა.

ამ-კაეკას. მიმოსვლის კავშირის წევრები სარგებლობენ კრედიტით

დიდს რუსტორან „ამირანში“

ვერის დაღმართზე,
ზეშელის აფთიაქის პირდაპირ

გახსნილია წითელი სასადილო

სადაც შეიძლება მიღება სადილის და ვახშმისა, ძალიან დაკლებულს ფასებში.

სასადილოსთან იმყოფება სმეითსეკადო. იქვე გახსნილია ჰერის სიცხობი.

იუაღება ყოველ-დღე ახალი გამოცხვარი პური.

კოოპერატიული
საზოგადოებრივი კოლეგია
— „ბირლიკი“ —

მეცხპერამების საშუალოდღეობით
აგსადებს, რომ საზოგადოების საწყობებში

===== ღ ა ი ვ ყ რ =====

მეცხლის, პარაქის და ყველის
მიღება, როგორც მიღება,

წ ე ვ რ ე ბ ი ს გ ა ნ,
ბორმთგმ კმრძო პირთბგან.

ტფილისში, სიონის ქ, № 32;

აგ-ტაგლია, კარბ-	გ ა ნ ყ რ	ბ ა შ კ ი ჩ ე ტ ი,
ტაბა, მარნეული,	ლ ე ბ ა ე ბ ი:	შ უ ღ ა ვ ე რ ი,
იორბ-მუღანდო,		ვორონცოვკა და
ბორმაკსისი,		ს ა ნ დ ა რ ი.

საზოგადოებრივი კოლეგია.

სრულიად საქართველოს კონგორა

ვაჭრობა-მრეწველობის ბ ა ნ პ ი ს ა

ს. ს. ს. რ.

(პრომბანკ)

აქსადებს ამაწლის 1 ოქტომბრიდან

დაუწია პროცენტებს ყველა საქმიურ ოპერაციებზე

დღეის შემდეგ სასეღმწ. დაწესებულებებს & კოოპერაციებს ვადის მიხედვით:

გექსილის გირავნობის ქვეშ 10-დან 13 პროც. წლიურად.

სესხი საქონლის ქვეშ და საქონლის დოკუმენტების ქვეშ 12-დან 14 პროც. წლიურად. ანკადი 14 პროც. წლიური.

ამიერ-კავკასიის აქციონური საზოგადოება

მიასო-ტორბ (სორსით ვაჭრობა)

მართებულობა: ცუფილისი, სასახლის ქუჩა № 6.

ძირითადი თანხა 300000 გ.

იმდინარე ანგარიში სასულდმო ბანკში ს. ს. ს. რ. № 695.

პრეწველობის (პრომბანკ) — ბანკში № 90.

გ ს ე კ ო ბ ა ნ კ შ ი № 931.

ეციალური მიმდინარე ანგარიში სას. ბანკში ს. ს. ს. რ. № 18.

აქციონური საზოგადოებანი:

გნარკომუინ, ზაგეოსტორე, ცუფ. აღმასკომი,
გაგშირი, წარმოგაგშირი და ამსანაგობა მე-
გარეობის და მესაქონლეობის „ბირლიტ“

მრსს ავუღის ბ. ბ. ა — ს და მცხოვრებლებს
კოოპერაციის საშუალებით.

რუსული ელემენტარული ლაშფა

ე. ტ. ც. რ.

ვასპი ლაშფაზე
„ე.ტ.ც.რ.“ ლაშფაზე

ვასპი ლაშფაზე
„ე.ტ.ც.რ.“ ლაშფაზე

110 გ. გამძლეობის.

10	სანთლიანი ცალი	80	კაპ.
16	"	85	"
25	"	95	"
32	"	18 05	"
50	"	18 20	"

220 გ. გამძლეობის.

10	სანთლიანი ცალი	95	კ.
16	"	1 3. 00	"
25	"	1 15	"
32	"	1 25	"
50	"	1 45	"

გითუჟალ გჟილველს ეჟლავა ჟელავათი.

გამოცემა სდის ოქმიდან რუსულ ელემენტარული ლაშფიდან
„ე. ტ. ც. რ.“ ხარკოვის ტექნოლოგიურ ინსტიტუტში, ცდა და ვაშინჯვა
სწარმოებდა 12 სექტემბრიდან 1923 წ. ვიდრე 16 თებერვლამდე 1924 წ.

1. რუსული ლაშფა უკეთესი პილარი

„ოსრამ და ფეროვარტის“ ლაშფებზე.
როგორც გამძლეობით, ისე სინათლის გაშუქებით.

საშუალო გამძლეობა ნთებისა, ლაშფა „ე. ტ. ც. რ.“ აღემატება
„ოსრამს“ 96 პროცენტით და 28 პროცენტით „ფეროვარტს“.

ჟგვალა ჟანარტენ ჟემთხვევაში რუსული ლაშფა „ე. ტ. ც. რ.“-ისა
უგჯობენია საზღვარ-გარეთიდან ჟემოტანილ „ოსრამის“ და
„ფეროვარტის“ ლაშფებზე.

ცენტრალური
განყოფილება
საქართველო
თბილისი
მ. შ. ბაქრაძის ქუჩა
მ. შ. ბაქრაძის ქუჩა
მ. შ. ბაქრაძის ქუჩა

„ე.ტ.ც.რ.“ ტფილისი,
რუსთაველის მრ. № 10.